Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...ай 1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 189 (18212) | 1989 оной августын 17, четверг | Сэн 3 мүн.

...син Совет Федеративна Социалис Республикын Хуули

...ФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ҺУНГАЛТА ТУХАЙ

ПРОЕКТ

Юрэнхы дүримүүд

...ФСР-эй арадай ...нгалтын үндэ...

...гаа үгэлгын, бү... адли тэгшэ эр... ...нгалгын үндэ... ...датна территори... ...национально... ...нгуулиин ок... ...ФСР-эй арадай ...нгалта үнгэр...

...гэдэ нинтын һун...

...арадай депутадуу... ...бүтэдэ нинтын ...ФСР-эй 18 наһа ...тэд һунгаха ба ...хэтэй.

...а, социальна ба ...лэлгын байдал... ...найн ба нацио... ...ала, эрэ гү, али ...наа, эрдэм һур... ...эй, шажан мур... ...ан илгаануудаа, ...жаһуужа байһан ...дэг ажалһаа ба ...э шанарһаа дуль...

«РСФСР-эй эрхэтэдэй ...дэһэн Хуули... ...хэнүүд сэхэ гү, ...хизаарлаха али ...ы хоригдохой. ...абадалай түлөө ...гэжэ сүүдэй ...дэй мэдэрэгдэнэ ...рхэтэд, эрхэ ха... ...ндэй шинджэбэ... ...ын ёһоор эмшэ... ...ын хүнүүд һунгал... ...агүй. ...нгуулиин адли ...арадай депутадуу... ...адли тэгшэ бай... ...ын округ бүхэнэ... ...ээ дахин дуу... ...нгашад һунгал... ...гшэ эрхэтэйгээр ...болон эрэшүүл ...ын тэгшэ эрхэтэй. ...ын хаагшад, бүхы

...ФСР-эй 18 наһа ...тэд һунгаха ба ...хэтэй.

...а, социальна ба ...лэлгын байдал... ...найн ба нацио... ...ала, эрэ гү, али ...наа, эрдэм һур... ...эй, шажан мур... ...ан илгаануудаа, ...жаһуужа байһан ...дэг ажалһаа ба ...э шанарһаа дуль...

«РСФСР-эй эрхэтэдэй ...дэһэн Хуули... ...хэнүүд сэхэ гү, ...хизаарлаха али ...ы хоригдохой. ...абадалай түлөө ...гэжэ сүүдэй ...дэй мэдэрэгдэнэ ...рхэтэд, эрхэ ха... ...ндэй шинджэбэ... ...ын ёһоор эмшэ... ...ын хүнүүд һунгал... ...агүй. ...нгуулиин адли ...арадай депутадуу... ...адли тэгшэ бай... ...округ бүхэнэ... ...ээ дахин дуу... ...нгашад һунгал... ...гшэ эрхэтэйгээр ...болон эрэшүүл ...ын тэгшэ эрхэтэй. ...ын хаагшад, бүхы

...ын округуудые байгуулга, ...ын комиссинуудые ...ын комиссинуудые ...ын комиссинуудые

РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ҺУНГАЛТА ТУ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

II. Һунгалта зарлаха ба Һунгуулиин округуудые байгуулха гурим

Статья 15. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта зарлалга.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта РСФСР-эй арадай депутадуудай эрхэ түлөөлэлгын дүүрэхэ болзорһоо урид дүрбэн һараһаа хойшо бэшэ РСФСР-эй Верховно Соведэзэр зарлагдадаг.

Һунгалтын үдэр тухай мэдээсэл хэблэлдэ толилогдодог.

Статья 16. Һунгуулиин округуудые байгуулга.

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгахын тула Һунгуулиин 1068 округ — 900 территориальна болон 168 национально-территориальна Һунгуулиин округууд байгуулагдадаг.

Автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй гү, али тэдэнэй Президиумүүдэй, арадай депутадуудай хизаарай, областной, Московско ба Ленинградска городской, автономито областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэй гү, али тэдэнэй президиумүүдэй зуршалгаар РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комиссиг Һунгуулиин округуудые байгуулдаг юм.

Һунгуулиин округ бүхэнһөө РСФСР-эй арадай нэгэ депутат Һунгагдадаг.

Тэдэнэй хилэнүүдые, Һунгагшадай тоо болоч округной Һунгуулиин комиссиин байха газар заалгатайгаар Һунгуулиин округуудай списогүүд Һунгалтын үдэрһөө урид гурба һара хахадһаа хойшо бэшэ Түбэй Һунгуулиин комиссаар тунхаглагдадаг.

Территориальна Һунгуулиин округууд РСФСР-эй бүхы газар дээрэ гол түлэб РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгагшадай адли тоотойгоор байгуулагдадаг. Һунгуулиин округуудай хилэнүүдые тодорхойлходоо, РСФСР-эй захиргаанай-территориальна хубаарилга хараада абтадаг. Һунгалта бүхэндэ Һунгуулиин округто орохе Һунгагшадай нормо РСФСР-эй Верховно Соведэзэр тогтоогдодог.

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха национально-территориальна Һунгуулиин 84 округ байгуулагдахадаа, автономито республикануудай, автономито областнуудай болон автономито округуудай газар дээрэ нимэ нормоор эмхидхэгдэдэг: автономито республика бүхэндэ 4 округ, автономито область бүхэндэ 2 округ, автономито округ бүхэндэ Һунгуулиин 1 округ, мүн тэрэшэлэн хизаарнуудта, областнуудта (автономито байгуулалтануудые оруулангүй), Москва, Ленинград хотонуудта 84 округ байгуулагдадаг.

Зохихо автономито республикын, хизаар, областиин, автономито областиин, Москва болон Ленинградай газар дээрэ национально-территориальна Һунгуулиин округууд гол түлэб Һунгагшадай адли тоотойгоор байгуулагдадаг.

Автономито округой газар национально - территориальна нэгэ округ болодог юм.

III. Һунгуулиин участогууд

Статья 17. Һунгуулиин участогуудые байгуулга

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгалгын үедэ дуугаа үгэлгэ үнэргэхын да тэдэнэе тоолохын тула Һунгуулиин округуудта ородог районуудэй, городуудэй, городуудтахи районуудай газар дайда территориальна болон национально-территориальна Һунгуулиин округуудһаа арадай депутадуудые Һунгаха нинтэ нэгэн Һунгуулиин участогууд болоно хубаарилагдадаг. Һунгуулиин участогууд мүн баһа сэрэгэй частнуудта байгуулагдадаг, частнуудай байһан газарта Һунгуулиин округуудта оруулагдадаг.

Эрхэтэдэй энэ үедэ байһан холын ба хүрэжэ ошохонь хүшэр районуудта, мүн тэрэшэлэн Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ Һунгуулиин участогууд байгуулагдажа болохо, Тиихэдээ тэдэнэй байһан газарнуудта гү, али судным байдаг портдо байгуулагдаһан Һунгуулиин округуудта тэдэ ородог байха. Һунгуулиин участогууд полярна станциннууд дээрэ байгуулагдажа болохо.

Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ эмхидхэгдэһэн Һунгуулиин участогуудые РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудто оруулха тухай асуудал суднануудай байдаг портын ородог округной Һунгуулиин комиссиар шидхэгдэдэг. Полярна станциннууд дээрэ эмхидхэгдэһэн Һунгуулиин участогуудые РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудта тэдэ ородог байха. Һунгуулиин участогууд полярна станциннууд дээрэ байгуулагдажа болохо.

Һунгуулиин участогуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудтаа РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд; участково Һунгуулиин комиссиннууд.

Статья 20. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комиссиие бүридуулгэ.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комисси РСФСР-эй Верховно Соведэзэр автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй гү, али тэдэнэй Президиумүүдэй, хизаарнуудай, областнуудай, Московско, Ленинградска городской, автономито округуудай арадай депутадуудай Соведүүдэй гү, али тэдэнэй президиумүүдэй, хизаарнуудай, областнуудай, Московско ба Ленинградска городской, автономито, областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэй гү, али тэдэнэй президиумүүдэй нэгэмэл гү, али нюусаар дуугаа үгэлгээр байгуулагдадаг.

Статья 18. Һунгуулиин участогуудые байгуулха гурим ба хэмжээн.

Һунгуулиин участогууд округной Һунгуулиин комиссиннуудай зүбшэнэй үндэһээр арадай депутадуудай районно, городской (районой мэдэлэй городуудһаа бэшэнэй), городуудтахи районно Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр байгуулагдадаг. Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ Һунгуулиин участогуудые суднын байдаг портын ородог арадай депутадуудай зохихо нютагай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр байгуулагдадаг. Сэрэгэй частнуудта Һунгуулиин участогууд частнуудай гү, али сэрэгэй соединениннүүдэй командирнуудай зуршалгатайгаар арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр байгуулагдадаг.

Һунгуулиин участогуудые Һунгалтаһаа урид, хоёр һараһаа хойшо бэшэ байгуулагдаха ёһотой. Сэрэгэй частнуудта, мүн тэрэшэлэн холын, хүрэхэнь хүшэр районуудта, Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ, полярна станциннууд дээрэ энэл болзорто Һунгуулиин участогууд байгуулагдадаг, харин онсо өөрэс ушарта — Һунгалтаһаа урид, таban хоногһоо хойшо бэшэ байгуулагдадаг.

Һунгуулиин участогууд 20-һоо бага бэшэ, 3000-һаа олон бэшэ Һунгагшадай тоотойгоор байгуулагдадаг юм. Һунгуулиин участково комиссиин байһан газар болон дуугаа үгэлгын байра тушаа заалгатайгаар Һунгуулиин участок бүхэнэй хилэнүүд тухай арадай депутадуудай нютагай зохихо Совет гү, али тэрэнэй президиум Һунгагшадта дуулгадаг.

IV. Һунгуулиин комиссиннууд

Статья 19. Һунгуулиин комиссиннуудай системэ

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэн тула Һунгуулиин комиссиннууд бүридхэгдэдэг:

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комисси;

территориальна Һунгуулиин округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд;

национально - территориальна Һунгуулиин округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд;

участково Һунгуулиин комиссиннууд.

Статья 20. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комиссиие бүридуулгэ.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комисси РСФСР-эй Верховно Соведэзэр автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй гү, али тэдэнэй Президиумүүдэй, хизаарнуудай, областнуудай, Московско, Ленинградска городской, автономито областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэй гү, али тэрэнэй президиумэзэр шидхэгдэдэг.

Статья 18. Һунгуулиин участогуудые байгуулха гурим ба хэмжээн.

Һунгуулиин участогууд округной Һунгуулиин комиссиннуудай зүбшэнэй үндэһээр арадай депутадуудай районно, городской (районой мэдэлэй городуудһаа бэшэнэй), городуудтахи районно Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр байгуулагдадаг. Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ Һунгуулиин участогуудые суднын байдаг портын ородог арадай депутадуудай зохихо нютагай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр байгуулагдадаг. Сэрэгэй частнуудта Һунгуулиин участогууд частнуудай гү, али сэрэгэй соединениннүүдэй командирнуудай зуршалгатайгаар арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр байгуулагдадаг.

Һунгуулиин участогуудые Һунгалтаһаа урид, хоёр һараһаа хойшо бэшэ байгуулагдаха ёһотой. Сэрэгэй частнуудта, мүн тэрэшэлэн холын, хүрэхэнь хүшэр районуудта, Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ, полярна станциннууд дээрэ энэл болзорто Һунгуулиин участогууд байгуулагдадаг, харин онсо өөрэс ушарта — Һунгалтаһаа урид, таban хоногһоо хойшо бэшэ байгуулагдадаг.

Һунгуулиин участогууд 20-һоо бага бэшэ, 3000-һаа олон бэшэ Һунгагшадай тоотойгоор байгуулагдадаг юм. Һунгуулиин участково комиссиин байһан газар болон дуугаа үгэлгын байра тушаа заалгатайгаар Һунгуулиин участок бүхэнэй хилэнүүд тухай арадай депутадуудай нютагай зохихо Совет гү, али тэрэнэй президиум Һунгагшадта дуулгадаг.

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудта РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комисси:

1) округой газар дайда дээрэ энэ Хуулиие бэелүүлгые хинадаг;

2) участково Һунгуулиин комиссиннуудай ажал ябуулгые хүтэлбэрилдэг; округ доторое Һунгуулиин участогуудай нинтэ нэгэ дугаарай тоо тогтоодог;

3) Һунгалтада бэлдэлгэтэй болон үнэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудаар нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ болон захиргаанай, зургааануудай предприятинуудай, эмхи зургааануудай болон эмхинүүдэй хүтэлбэрилгэшэдэй мэдээсэлнүүдые шагнажа, зүбшэдэг;

4) Һунгагшадай список табилгые, тэрэнние бүгэдэ хүн зоной танилсуулгада табилгые адагладаг;

5) депутадта кандидадай дэбжүүлгые эмхидхэдэг;

6) Һунгалтын урда тээхи округной суглааануудые зарлажа, үнэргэдэг;

7) депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдые, тэдэнэй этигэмжэтэ нюурнуудые бүридхэлдэ абадаг, тэдэнэртэ тусхай гуримаар баталагдаһан үнэмшэлгэнүүдые үгэдэг, депутадуудта кандидадуудай намтарайнь баримтануудтай плакадуудые хэблэлгые хангадаг;

8) ажалша коллективүүдтэй болон нинтэ эмхинүүдтэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдэй үзэлгэнүүдые ажалша коллективүүдтэшье, Һунгагшадай ажаһуудаг газартаньшье эмхидхэдэг;

9) Һунгуулиин округто Һунгалтын бюллетенийн текст баталдаг, бюллетеньнүүдые бэлэдхэлгые, тэдээгээр Һунгуулиин участково комиссиннуудые хангадаг;

10) Һунгуулиин округто Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлжо, хэблэлдэ толилдог, Һунгагдаһан депутадуудые бүридхэлдэ абадаг, бүхы республика дотор Һунгалтын дүнгүүдые согсолдог, Һунгалтын дүнгүүд тухай болон РСФСР-эй арадай депутадуудай список хэблэлдэ толилдог;

8) РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын Мандатна комиссида депутадуудай түлөөлэлэгнүүдые шалгахадань хэрэгтэй бүхы документацие үгэдэг;

9) дахин дабтажа Һунгалта үнэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудые шидхэдэг;

10) РСФСР-эй арадай депутадуудһаа болоулгатай холбоотой асуудалнуудые шидхэдэг;

11) гаража ошоһон депутадуудай орондо РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта зарладаг, тэрэнэй үнэргэлгые хангадаг;

12) Һунгуулиин комиссиннуудай, Һунгалтын урда тээхи округной суглааануудай шидхэбэринүүд болон үйлэ хэрэгүүд тушаа ороһон мэдүүлгэнүүд болон гомдолнуудые хаража үзэдэг, тэдэнэй үйлэдэлгые зогсоодог, үгы һаа эдэ асуудалнуудаар ондоо шидхэбэринүүдые абадаг. Түбэй Һунгуулиин комисси эдэ асуудалнуудые эсэслэн шидхэдэг;

13) энэ Хуулитай болон РСФСР-эй бүсад хуулиинуудтай зохилдуулан, бүсадшье түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлдэг.

Статья 22. Округной Һунгуулиин комиссиннуудые бүридүүлгэ

Округной Һунгуулиин комисси РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин территориальна болон национально-территориальна округ бүхэндэ Һунгалтаһаа гурбан һара урид 11—15 гэшүүдһэ бүридэлтэйгээр байгуулагдадаг.

Округной Һунгуулиин комиссиин бүридэлдэ түлөөлэгшэд ажалша коллективүүдэзэр гү, али тэдэнэй соведүүдэзэр, нинтэ эмхинүүдэй республиканска, хизаарай, областной, автономито областнуудай, округной (автономито округуудай), районно, городской, городуудтахи районуудай зургааануудаар, Һунгагшадай ажаһуудаг газарнуудта, сэрэгэй частнуудта сэрэгэй алба хаагшадай суглааануудаар дэбжүүлэгдэдэг. Комиссиннуудай бүридэлдэ түлөөлэгшэдые дэбжүүлхэ ажалша коллективүүдые болон нинтэн эмхинүүдые тодорхойлхын тула арадай депутадуудай тус тус Соведүүд гү, али тэдэнэй президиумүүд хэрэгтэй болоо һаань, Һунгуулиин округой ажалша коллективүүдэзэр ба нинтэ эмхинүүдэзэр түлөөлэгдэһэн хүнүүдэй зүблөөнүүдые үнэргэжэ болохо.

Һунгуулиин территориальна, болон национально-территориальна округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд автономито республикануудай тус тус Верховно Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй Президиумүүдэзэр, арадай депутадуудай хизаарнуудай, областнуудай, Московско ба Ленинградска городской, автономито, областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр нэгэмэл гү, али нюусаар дуугаа үгэлгээр байгуулагдадаг.

РСФСР-эй арадай депутадуудаар Һунгагдагшадай эрхэ түлөөлэгэнүүдые РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын мэдэрһэн хойно Һунгуулиин округной комиссиннуудай эрхэтэ түлөөлгынь болзор дүүрэдэг.

Статья 23. Округной Һунгуулиин комиссиин эрхэ түлөөлэлгэнүүд

Территориальна болон национально-территориальна Һунгуулиин округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комисси:

1) округой газар дайда дээрэ энэ Хуулиие бэелүүлгые хинадаг;

2) участково Һунгуулиин комиссиннуудай ажал ябуулгые хүтэлбэрилдэг; округ доторое Һунгуулиин участогуудай нинтэ нэгэ дугаарай тоо тогтоодог;

3) Һунгалтада бэлдэлгэтэй болон үнэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудаар нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ болон захиргаанай, зургааануудай предприятинуудай, эмхи зургааануудай болон эмхинүүдэй хүтэлбэрилгэшэдэй мэдээсэлнүүдые шагнажа, зүбшэдэг;

4) Һунгагшадай список табилгые, тэрэнние бүгэдэ хүн зоной танилсуулгада табилгые адагладаг;

5) депутадта кандидадай дэбжүүлгые эмхидхэдэг;

6) Һунгалтын урда тээхи округной суглааануудые зарлажа, үнэргэдэг;

7) депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдые, тэдэнэй этигэмжэтэ нюурнуудые бүридхэлдэ абадаг, тэдэнэртэ тусхай гуримаар баталагдаһан үнэмшэлгэнүүдые үгэдэг, депутадуудта кандидадуудай намтарайнь баримтануудтай плакадуудые хэблэлгые хангадаг;

8) ажалша коллективүүдтэй болон нинтэ эмхинүүдтэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдэй үзэлгэнүүдые ажалша коллективүүдтэшье, Һунгагшадай ажаһуудаг газартаньшье эмхидхэдэг;

9) Һунгуулиин округто Һунгалтын бюллетенийн текст баталдаг, бюллетеньнүүдые бэлэдхэлгые, тэдээгээр Һунгуулиин участково комиссиннуудые хангадаг;

10) Һунгуулиин округто Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлжо, хэблэлдэ толилдог, Һунгагдаһан депутадта үнэмшэлгэ барюулдаг;

11) дабтажа дуугаа үгэлгые, дабтажа Һунгалта үнэргэлгэтэй, мүн гаража ошоһон депутадай орондо депутадай Һунгалтые эмхидхэдэг;

12) депутадые болюулгатай холбоотой хүдэлмэри эмхидхэдэг;

13) участково Һунгуулиин комиссиннуудай, Һунгалтын урда тээхи округной суглааануудай шидхэбэринүүд болон үйлэ хэрэгүүд тухай мэдүүлгэнүүд ба гомдолнуудые хаража үзэдэг ба тэдэ асуудалнуудаар шидхэбэри абадаг;

14) энэ Хуулитай зохилдуулан бусад түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлдэг.

Статья 24. Участково Һунгуулиин комиссиннуудые бүридүүлгэ

Участково Һунгуулиин комисси — Һунгуулиин территориальна, болон национально-территориальна округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалтада нинтэ нэгэн байдаг — Һунгалтаһаа урид, 45 үдэрһөө хожом бэшэ 5—19 гэшүүдһэ бүридүүлэгдэдэг. Хэрэгтэй болоо һаань, Һунгуулиин участково комиссиин бүридэлэй тоо арадай депутадуудай тус тус Соведэй шидхэбэрэзр хубилагдажа болохо.

Участково Һунгуулиин комиссиин бүридэлдэ түлөөлэгшэд ажалша коллективүүдэзэр гү, али тэдэнэй соведүүдэзэр, нинтэн эмхинүүдэй районно, городской, городуудтахи районно зургааануудаар, тэдэнэй эхин эмхинүүдэзэр, Һунгагшадай ажаһуудаг газарнуудта болоһон, сэрэгэй частнуудта сэрэгэй алба хаагшадай суглааануудаар дэбжүүлэгдэдэг. 300-һаа олон хүнүүдэй хүдэлдэг ажалша коллективүүдтэ предприятинуудай, эмхи зургааануудай, эмхинүүдэй, цехүүдэй, таһагуудай, участогуудай, бригадануудай коллективүүдэй болон бусад бүлэгүүдтэ, хэрбээ эдэ бүлэгүүдтэ 50-һаа үсөөн бэшэ хүнэй хүдэлдэг һаа, Һунгуулиин участково комиссиин бүридэлдэ түлөөлэгшэдые дэбжүүлхэ ажалша коллективүүдые болон нинтэн эмхинүүдые тодорхойлхын тула арадай депутадуудай тус тус Соведүүд гү, али тэдэнэй президиумүүд хэрэгтэй болоо һаань, Һунгуулиин округой ажалша коллективүүдэзэр ба нинтэ эмхинүүдэзэр түлөөлэгдэһэн хүнүүдэй зүблөөнүүдые үнэргэжэ болохо.

Һунгуулиин территориальна, болон национально-территориальна округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд автономито республикануудай тус тус Верховно Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй Президиумүүдэзэр, арадай депутадуудай хизаарнуудай, областнуудай, Московско ба Ленинградска городской, автономито, областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр нэгэмэл гү, али нюусаар дуугаа үгэлгээр байгуулагдадаг.

РСФСР-эй арадай депутадуудаар Һунгагдагшадай эрхэ түлөөлэгэнүүдые РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын мэдэрһэн хойно Һунгуулиин округной комиссиннуудай эрхэтэ түлөөлгынь болзор дүүрэдэг.

Статья 23. Округной Һунгуулиин комиссиин эрхэ түлөөлэлгэнүүд

Территориальна болон национально-территориальна Һунгуулиин округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиин:

1) округой газар дайда дээрэ энэ Хуулиие бэелүүлгые хинадаг;

2) участково Һунгуулиин комиссиннуудай ажал ябуулгые хүтэлбэрилдэг; округ доторое Һунгуулиин участогуудай нинтэ нэгэ дугаарай тоо тогтоодог;

3) Һунгалтада бэлдэлгэтэй болон үнэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудаар нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ болон захиргаанай, зургааануудай предприятинуудай, эмхи зургааануудай болон эмхинүүдэй хүтэлбэрилгэшэдэй мэдээсэлнүүдые шагнажа, зүбшэдэг;

4) Һунгагшадай список табилгые, тэрэнние бүгэдэ хүн зоной танилсуулгада табилгые адагладаг;

5) депутадта кандидадай дэбжүүлгые эмхидхэдэг;

6) Һунгалтын урда тээхи округной суглааануудые зарлажа, үнэргэдэг;

7) депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдые, тэдэнэй этигэмжэтэ нюурнуудые бүридхэлдэ абадаг, тэдэнэртэ тусхай гуримаар баталагдаһан үнэмшэлгэнүүдые үгэдэг, депутадуудта кандидадуудай намтарайнь баримтануудтай плакадуудые хэблэлгые хангадаг;

8) ажалша коллективүүдтэй болон нинтэ эмхинүүдтэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдэй үзэлгэнүүдые ажалша коллективүүдтэшье, Һунгагшадай ажаһуудаг газартаньшье эмхидхэдэг;

9) Һунгуулиин округто Һунгалтын бюллетенийн текст баталдаг, бюллетеньнүүдые бэлэдхэлгые, тэдээгээр Һунгуулиин участково комиссиннуудые хангадаг;

10) Һунгуулиин округто Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлжо, хэблэлдэ толилдог, Һунгуулиин комиссиин эрхэ түлөөлэлгэнүүд

II. Һунгалта зарлаха ба Һунгуулиин округуудые байгуулха гурим

Статья 15. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта зарлалга.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта РСФСР-эй арадай депутадуудай эрхэ түлөөлэлгын дүүрэхэ болзорһоо урид дүрбэн һараһаа хойшо бэшэ РСФСР-эй Верховно Соведэзэр зарлагдадаг.

Һунгалтын үдэр тухай мэдээсэл хэблэлдэ толилогдодог.

Статья 16. Һунгуулиин округуудые байгуулга.

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгахын тула Һунгуулиин 1068 округ — 900 территориальна болон 168 национально-территориальна Һунгуулиин округууд байгуулагдадаг.

Автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй гү, али тэдэнэй Президиумүүдэй, арадай депутадуудай хизаарай, областной, Московско ба Ленинградска городской, автономито областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэй гү, али тэдэнэй президиумүүдэй зуршалгаар РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комисси Һунгуулиин округуудые байгуулдаг юм.

Һунгуулиин округ бүхэнһөө РСФСР-эй арадай нэгэ депутат Һунгагдадаг.

Тэдэнэй хилэнүүдые, Һунгагшадай тоо болоч округной Һунгуулиин комиссиин байха газар заалгатайгаар Һунгуулиин округуудай списогүүд Һунгалтын үдэрһөө урид гурба һара хахадһаа хойшо бэшэ Түбэй Һунгуулиин комиссиар тунхаглагдадаг.

Территориальна Һунгуулиин округуудые РСФСР-эй бүхы газар дээрэ гол түлэб РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгагшадай адли тоотойгоор байгуулагдадаг. Һунгуулиин округуудай хилэнүүдые тодорхойлходоо, РСФСР-эй захиргаанай-территориальна хубаарилга хараада абтадаг. Һунгалта бүхэндэ Һунгуулиин округто орохе Һунгагшадай нормо РСФСР-эй Верховно Соведэзэр тогтоогдодог.

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха национально-территориальна Һунгуулиин 84 округ байгуулагдахадаа, автономито республикануудай, автономито областнуудай болон автономито округуудай газар дээрэ нимэ нормоор эмхидхэгдэдэг: автономито республика бүхэндэ 4 округ, автономито область бүхэндэ 2 округ, автономито округ бүхэндэ Һунгуулиин 1 округ, мүн тэрэшэлэн хизаарнуудта, областнуудта (автономито байгуулалтануудые оруулангүй), Москва, Ленинград хотонуудта 84 округ байгуулагдадаг.

Зохихо автономито республикын, хизаар, областиин, автономито областиин, Москва болон Ленинградай газар дээрэ национально-территориальна Һунгуулиин округууд гол түлэб Һунгагшадай адли тоотойгоор байгуулагдадаг.

Автономито округой газар национально - территориальна нэгэ округ болодог юм.

III. Һунгуулиин участогууд

Статья 17. Һунгуулиин участогуудые байгуулга

РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгалгын үедэ дуугаа үгэлгэ үнэргэхэн да тэдэнние тоолохын тула Һунгуулиин округуудта ородог районуудэй, городуудэй, городуудтахи районуудай газар дайда территориальна болон национально-территориальна Һунгуулиин округуудһаа арадай депутадуудые Һунгаха нинтэ нэгэн Һунгуулиин участогуд болоно хубаарилагдадаг. Һунгуулиин участогуд мүн баһа сэрэгэй частнуудта байгуулагдадаг, частнуудай байһан газарта Һунгуулиин округуудта оруулагдадаг.

Эрхэтэдэй энэ үедэ байһан холын ба хүрэжэ ошохонь хүшэр районуудта, мүн тэрэшэлэн Һунгалтын үдэр тамаралгада ябаһан суднануд дээрэ Һунгуулиин участогуудые РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудто оруулха тухай асуудал суднануудай байдаг портын ородог округной Һунгуулиин комиссиар шидхэгдэдэг. Полярна станциннууд дээрэ эмхидхэгдэһэн Һунгуулиин участогуудые РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудта ородог байха. Һунгуулиин участогууд полярна станциннууд дээрэ байгуулагдажа болохо.

Һунгуулиин участогуудые Һунгаха Һунгуулиин округуудтаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд; участково Һунгуулиин комиссиннууд.

Статья 20. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комиссиие бүридуулгэ.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комисси РСФСР-эй Верховно Соведэзэр автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй гү, али тэдэнэй Президиумүүдэй, хизаарнуудай, областнуудай, Московско, Ленинградска городской, автономито областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэй гү, али тэдэнэй президиумүүдэй зуршалгаар РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комиссиннууд бүридхэгдэдэг:

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комисси;

территориальна Һунгуулиин округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд;

национально - территориальна Һунгуулиин округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд;

участково Һунгуулиин комиссиннууд.

Статья 21. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ Түбэй Һунгуулиин комиссиин эрхэ түлөөлэлгэнүүд

1) РСФСР-эй бүхы газар дайда дээрэ энэ Хуулиин гүйсэдхэлгые хинадаг, тэрэнниие нэгэн адлаар хэрэгэлгые хангадаг, Хуулиие хэрэглэхэ гурим тухай тайлбари үгэдэг, шухала хэрэгтэй болоһон ушарта энэ Хуулиие тайлбарилха тухай дурадхалтайгаар РСФСР-эй Верховно Соведтэ хандадаг;

2) Һунгуулиин комиссиннуудай ажал ябуулгые хүтэлбэрилдэг; Һунгуулиин комиссиннуудай бүридэлдэ хубилалтануудые оруулха гурим тодорхойлдог;

3) территориальна ба национально-территориальна Һунгуулиин комиссиннуудые бэйгуулдаг;

4) Һунгуулиин комиссиннуудта мүнгэ зөөри хубаарилдаг; Һунгуулиин комиссиннуудые бэйраар, транспортаар, хэлхэ холбоогсор хангалгые хинадаг, Һунгалтые материально-техническэ талаар хангалгын бүсад асуудалнуудые зүбшэжэ шидхэдэг;

5) РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин бюллетеньнүүдэй, Һунгагшадай списогүүдэй, Һунгалтын урда тээхи суглааануудай болон Һунгуулиин комиссиннуудай заседаниннуудай протоколнуудай, Һунгалтада хабаатай бусадшье документнуудай түхэл хэлбэрие, Һунгалтын хайрсагуудай болон Һунгуулиин комиссиннуудай тамгын түхэл мавгуудые, Һунгалтын документнүүдые хадагалха гурим баталдаг;

6) Һунгалтада бэлдэлгэтэй болон Һунгалта үнэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудаар РСФСР-эй министерстванүүд, гүрэнэй комитедууд болон албан зургааануудай, гүрэнэй болон нинтэн зургааануудай мэдээсэлнүүдые шагнадаг;

7) Һунгагдаһан депутадуудые бүридхэлдэ абадаг, бүхы республика дотор Һунгалтын дүнгүүдые согсолдог, Һунгалтын дүнгүүд тухай болон РСФСР-эй арадай депутадуудай список хэблэлдэ толилдог;

8) РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын Мандатна комиссида депутадуудай түлөөлэлэгнүүдые шалгахадань хэрэгтэй бүхы документацие үгэдэг;

9) дахин дабтажа Һунгалта үнэргэлгэтэй холбоотой асуудалнуудые шидхэдэг;

10) РСФСР-эй арадай депутадуудһаа болоулгатай холбоотой асуудалнуудые шидхэдэг;

11) гаража ошоһон депутадуудай орондо РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта зарладаг, тэрэнэй үнэргэлгые хангадаг;

12) Һунгуулиин комиссиннуудай, Һунгалтын урда тээхи округной суглааануудай шидхэбэринүүд болон үйлэ хэрэгүүд тушаа ороһон мэдүүлгэнүүд болон гомдолнуудые хаража үзэдэг, тэдэнэй үйлэдэлгые зогсоодог, үгы һаа эдэ асуудалнуудаар ондоо шидхэбэринүүдые абадаг. Түбэй Һунгуулиин комисси эдэ асуудалнуудые эсэслэн шидхэдэг;

13) энэ Хуулитай болон РСФСР-эй бүсад хуулиинуудтай зохилдуулан, бүсадшье түлөөлэлгэнүүдые бэелүүлдэг.

Статья 22. Округной Һунгуулиин комиссиннуудые бүридүүлгэ

Округной Һунгуулиин комисси РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгуулиин территориальна болон национально-территориальна округ бүхэндэ Һунгалтаһаа гурбан һара урид 11—15 гэшүүдһэ бүридэлтэйгээр байгуулагдадаг.

Округной Һунгуулиин комиссиин бүридэлдэ түлөөлэгшэд ажалша коллективүүдэзэр гү, али тэдэнэй соведүүдэзэр, нинтэ эмхинүүдэй республиканска, хизаарай, областной, автономито областнуудай, округной (автономито округуудай), районно, городской, городуудтахи районуудай зургааануудаар, Һунгагшадай ажаһуудаг газарнуудта, сэрэгэй частнуудта сэрэгэй алба хаагшадай суглааануудаар дэбжүүлэгдэдэг. Комиссиннуудай бүридэлдэ түлөөлэгшэдые дэбжүүлхэ ажалша коллективүүдые болон нинтэн эмхинүүдые тодорхойлхын тула арадай депутадуудай тус тус Соведүүд гү, али тэдэнэй президиумүүд хэрэгтэй болоо һаань, Һунгуулиин округой ажалша коллективүүдэзэр ба нинтэ эмхинүүдэзэр түлөөлэгдэһэн хүнүүдэй зүблөөнүүдые үнэргэжэ болохо.

Һунгуулиин территориальна, болон национально-территориальна округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ округной Һунгуулиин комиссиннууд автономито республикануудай тус тус Верховно Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй Президиумүүдэзэр, арадай депутадуудай хизаарнуудай, областнуудай, Московско ба Ленинградска городской, автономито, областнуудай, автономито округуудай Соведүүдэзэр гү, али тэдэнэй президиумүүдэзэр нэгэмэл гү, али нюусаар дуугаа үгэлгээр байгуулагдадаг.

РСФСР-эй арадай депутадуудаар Һунгагдагшадай эрхэ түлөөлэгэнүүдые РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын мэдэрһэн хойно Һунгуулиин округной комиссиннуудай эрхэтэ түлөөлгынь болзор дүүрэдэг.

Статья 23. Округной Һунгу

А ТУХАЙ РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ҺУНГАЛТА ТУХАЙ

...ҮҮЛЭЭГДЭҺЭН ...ЭЭСХЭЛ. Эхиннинь 1—2-дохи нюурнуудта).

...ниие үнгэргэлт... ...ҺЭЭ хойшо бэшэ ...ДЭЭСЭХЭ. Һунгалтын ...ружной суулгаа... ...ТҮЛӨӨЛЭГШЭДЭЭ ...ХАЙ ШИНДХЭБЭРИЙН ...СПИСОК Һунгуулийн ...комиссида тэрэ... ...ГЭҺЭЭ хоёр ...БЭШЭ болзорто... ...ДАГ. Тэдэнэй ...НАЙ УРДА ТЭЭ... ...ХИ ОКРУЖНОЙ ...ДАГШАД БҮРИ... ...ЭЛЬГЭЭГДЭҺЭН ...НИЙТЭ ТООГОЙ ...ХУБИЙАА ҮСӨӨ... ...ҮШАРТА СУГЛААН... ...ТЭЙ БАЙХА.

Тус округоо... ...ҺЭН ДЕПУТАДУУ... ...ДИДАДУУДАЙ С... ...ДЭЭН ТУХАЙ ...Һунгалтын ур... ...суглааныг ...ТЭЭНҺЭЭ ҮГТЭД...

Статья 34. Һ... ...окружной ...гурим

Һунгалтын ...суглаан дээр... ...тадта кандидат... ...дүйнгөө ажал... ...раммые найр... ...боломжо олго... ...да хабаадагш... ...дуудта кандид... ...хэлсэхэ ба ...халиуудые ...Депутадуудта ...бухыл кандид... ...хэлсэгдэдэг.

Дуугаа үгэлг... ...суглаанда хаб... ...банай нэгэ хүн... ...шын дуугаа ...депутадуудта ...бүридхэлдэ аб...

Хэрбээ кандид... ...нэйнь түлөө ...дуу абаһан ...мөн бусад ка... ...ходоо эгээл ...кандидат мөн... ...абтадаг. Депу...дадуудаар дэ... ...ёрһоо үсөөн ...хэлдэ абтада...

Шидхэбэрий... ...шээр гү, али ...үгэлгөөр абта... ...хэ үедэ тус ...эрхэтэй байна... ...хэбэри батал... ...тоологдодог. ...рим ба хүн... ...асуудалнууд... ...дорхойлогдод... ...та кандидат... ...хэлсэгдэн ...үгэлгэн ур... ...суглаанай п... ...шэгдэд.

Суглаанай ...руушаажа о... ...лийн комисс... Тубэй һунгуу... ...гурбан үдэр... ...гомдол оруу...

Статья 35. Р... депутадуудта ...бүридхэлдэ аб... Депутадуудта... ...дэбжүүлэһэн ...тивуудэй, ...зургаануудай, ...лон студентн... ...вүүдэй, ажаһуу... ...гашадай суг... ...гэй частнууд... ...тадай, үгышье... ...гэргэдэгэн б... ...галтын урда... ...лаанай зүүрш... ...эй арадай д... ...дидадуудэ о... ...лийн комисс... ...абтадаг.

Депутадуудые бүридхэ... ...галтын болох... ...урид эхилэхэд... ...дүүрэдэг. Х... ...урдахи окру... ...үнгэргэгдэһэн ...ние үнэргэ... ...гурбадахи уд... ...шэ болзорто... ...кандидадуудэ ...тадаг.

Депутадуудые бүридхэлдэ аб... ...хэбэри нимэ... ...байһан ушар... ...гуулийн окру... ...та кандидадуу... ...тухай прото... ...үнгэргэгдэһэн ...һунгалтын ур... ...суглаанай пр... ...тэрэшэлэн һ... ...ругоор һунга... ...лее үгэйһэн ...та кандидад... ...нүүд.

Тус Хуулий... ...соо тоологдо... ...тэрэшэлэн ...дай хоёр Со... ...байһан хүнүү... ...кандидадуудаа... ...бэл, мэдүүлг... ...путадуудаар ...үшарта эзэлэ... ...гаа сүлөөлүү... ...һаа, арадай ...Советдэ депу... ...лэлгэнүүдые ...болоулга ту... ...шье һаа, ...турануудые ...мэдээсэдэг.

Депутадуу... ...дые бүридхэ... ...Һунгуулийн ...бэшээд. Деп... ...дадуудай мэ... ...та табан үд... ...бэй һунгуули... ...дэг.

Тус Хуули... ...сахилгатайга... ...һэн депутад... ...дые һунгуули... ...си бүридхэлд... ...хэлдэ абта... ...табан үдэрэ... ...Һунгуулийн ...барижа боло...

Территори... ...ционально-т... ...гэн һунгуули... ...тадта кандид... ...Һунгагдаха ...

Тутк...

...ямаршье сагта депутадта кандидат өөрынгөө кандидатурые болоулха, энээн тухай Һунгуулийн зөвлөх комиссида хандаха аргатай.

Депутадта кандидадые дэбжүүлэһэн тухай шидхэбэрийне болоулха ба кандидадай өөрынгөө кандидатурые болоулһан тухай окружной Һунгуулийн комисси Һунгуулийн округой хүн зондо мэдээсэдэг.

Статья 37. Гаража ошогшодой орондо РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлэх гурим

Депутадуудта кандидадуудые бүридхэлдэ абаха болзорой дүүрэһэнэй Һүүлээр РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадуудай гаража ошоһон ушарта хэрбээ Һунгуулийн округто ондоо кандидадуудай үлөөгүй һаань, депутадуудта шэнэ кандидадуудые дэбжүүлэх дурадхалтайгаар Һунгуулийн окружной комисси ажалша коллективүүдтэ, ниитын эмхинүүдтэ, Һурагшадай ба студентнүүдэй коллективүүдтэ, ажаһуудаг газартахи Һунгагшадта, сэрэгэй частнуудтахи сэрэгэй албатадта үгтэдэг.

Депутадуудта кандидадуудай политическэ, ажалай ба өөрынь шэнжэ шанарые сүлөөтэйгөөр бүхы талаһаань зүбшэн хэлсэхэ арга боломжо, мөн тэрэшэлэн суглаануудта, хэблэлдэ, телевиденеэр ба радиогоор депутадта кандидадай түлөө агитаци хэхэ гү, али бүруушаахе эрхэ РСФСР-эй эрхэтэдтэ, ажалша коллективүүдтэ ба ниитын эмхинүүдтэ лаб хангадаг.

Суглаанууд дээрэ, мөн Һунгагшадта тааруу зохид ондоошье аргаар РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадууд Һунгагшадтайгаа үүлзалгануудые үнэргэдэг. Арадай депутадуудай зохихо Советэй гү, али тэрэнэй президиумтэй, мөн ниитын эмхинүүдэй зургааануудтай хамта Һунгуулийн комисси Һунгагшадай суглаануудые үнэргэдэг.

Суглаанууд болон уулзалгануудые үнэргэхэ саг ба газар тухай Һунгагшадта хоёр үдэрһөө хойшо бэшэ болзорто мэдээсэгдэдэг.

Статья 42. Һунгалтын урдахи агитаци

Депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлһэн ажалша коллективүүдтэ, ниитын эмхинүүдтэ, Һурагшадай ба студентнүүдэй коллективүүдтэ, ажаһуудаг газартахи Һунгагшадта, сэрэгэй частнуудтахи сэрэгэй албатадта үлөөлэлгэ.

Бүридхэлдэ абтаһанай Һүүлээр Һунгагшадтай уулзаха, Һунгалтын урдахи суглааануд, митингнүүд дээрэ, телевиденеэр ба радиогоор үгэ хэлэхэ үедөө РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Һунгалта үнэргэлгэдэ хубаарилагдаһан мүнгэнһөө ажалладаг газарайнгаа дундуур салин абалгатайгаар сүлөөлэгдэдэг.

Статья 43. Һунгалтын урдахи хэмжээ ябуулгануудта хабаадахын тула РСФСР-эй арадай депутадта кандидадые үйлэдбэриин гү, али албанай уялгануудһаа сүлөөлэлгэ.

Бүридхэлдэ абтаһанай Һүүлээр Һунгагшадтай уулзаха, Һунгалтын урдахи суглааануд, митингнүүд дээрэ, телевиденеэр ба радиогоор үгэ хэлэхэ үедөө РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Һунгалта үнэргэлгэдэ хубаарилагдаһан мүнгэнһөө дундуур салин хүлһэз абалгатайгаар үйлэдбэриин ба албанай уялгануудые гүйсэдхэлгэһөө сүлөөлэгдэдэг.

Статья 44. РСФСР-эй арадай депутадта кандидадай түлөөһэгүйгөөр ябаха эрхэ

Бүридхэлдэ абтаһанай Һүүлээр РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Һунгуулийн округ соогоо бүхы түхэлэй пассажирска транспортаай (таксиһаа бэшэ) түлөөһэгүйгөөр ябаха эрхэтэй. Һунгуулийн округой газаа талада ажаһуудаг депутадта кандидат Һунгуулийн округто ерэхын ба ажаһуудаг газартаа бусахын тулада нимэ эрхэнүүдые мүн лэ хэрэглэдэг.

Статья 45. РСФСР-эй арадай депутадта кандидадай оройоо хүртэшэгүй байлга

РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Тубэй Һунгуулийн комиссийн зүбшөөлгүйгөөр уголовно хариусалгада хабаадуулагдаха, барижа хаагдаха гү, али захиргаанай гуримаар эзмэ тохогдохо ёһогүй.

VIII. Дуугаа үгэлгын ба Һунгалтын дүнгүүдые согсолхо гурим

Статья 46. Дуугаа үгэхэ саг ба газар.

Һунгуулийн округуудһаа РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалтын болохо үдэр нютагай сагаар 7 часаа 20 час болотор Һунгагшад дуугаа үгэдэг. Һунгалтын үнэргэгдэхэ үдэр, газар тухай Һунгалтын болохоһоо урид арбан хоногһоо оройтуулангүй Һунгуулийн участково комисси Һунгагшадтаа дуулгадаг.

Ямар нэгэн хэрэгэй гарабал, нютагай эрхэ байдалые хараадаа абажа, Тубэй Һунгуулийн комисситай зүбшэн хэлсээд, Һунгуулийн окружной комисси дуугаа үгэхэ сагые хубилгаха аргатай.

Һунгалтын болохо үдэр тамаралгада ябаһан судненууд дээрэ, сэрэгэй частнуудта, полярна станциннуудта, холын ба ошохонь бэрхэтэй газар нютагуудта байгуулагдаһан Һунгуулийн участогуудта хэрбээ списогтэ оруулагдаһан бүхы Һунгагшадай дуугаа үгөөд байгаа һаань, Һунгуулийн участково комисси дуугаа үгэлгые ямаршье сагта дүүрэһэндэ тоолоод, соносхожо шадаха.

Онсо ушарай тохёолдоходо, РСФСР-эй Верховно Советһаэ гү, али тэрэнэй Президиумһээ, мөн депутадта кандидадуудһаа зүбшөөл абажа, холын ба ошохонь бэрхэтэй газар нютагуудта дуугаа үгэлгэ болзорһоо урид үнэргэгдэжэ болохо, зүгөөр ниитэ Һунгалтын болохоһоо урид долоон хоногһоо эртэ болохогүй.

Статья 47. Дуугаа үгэлгые эмхидхэлгэ.

Нюусаар дуугаа үгэхын тула кабинануудай гү, али таһалгануудай гүйсэд хүрэмөөр түхэрэгдэһэн, Һунгуулийн бюллетеньнүүдые үгэхэ газарай тодорхойлогдоһон, Һунгуулийн хайрсагуудай табигдаһан тусхай байра соо Һунгалта үнэргэгдэдэг. Һунгагшадай нюусаар дуугаа үгэхын тула кабинануд гү ,али таһалгануд соогуур гаража ошохоор Һунгуулийн хайрсагуудта табигдадаг.

Дуугаа үгэлгые эмхидхэхэ, Һунгагшадай дура хүсэлэнгөө нюусаар мэдүүлгые хангаха, байрануудые түхеэрхэ, тэдээн соо зохихо гурим сахиха талаар Һунгуулийн участково комисси хариусалгатай.

Һунгалтын үдэр дуугаа үгэлгын эхилхын урда тээ комиссин бүхы гэшүүдэй байхада, Һунгуулийн участково комиссии түрүүлэгшэ Һунгуулийн хайрсагуудые шалгадаг, ласададаг гү, али тамгалдаг.

Һунгагша бүхэн өөрөө дуугаа үгэдэг, ондоо хүнүүдэй түлөө дуу үгэхэ эрхэгүй. Паспорт гү, али өөрынгөө ямар нэгэн үнэмшэлгэ харуулахада, Һунгуулийн участогай Һунгагшадай списогэй ёһоор, Һунгуулийн бюллетеньнүүдые Һунгуулийн комисси үгэдэг. Һунгагшадай список соо Һунгуулийн бюллетеньнүүдэй үгтэһэн тухай тэмдэг табигдадаг.

Зарим Һунгагшадай үбшэлһэнэй гү, али бусад шалтагаанаар дуугаа үгэлгын байра руу ерэхэ аргагүй байбаль, Һунгуулийн участково комисси тэдэ Һунгагшадай байһан газарта дуугаа үгэлгыень эмхидхэхэ комиссиингаа зарим гэшүүдтэ даалгадаг.

Статья 48. Дуугаа үгэлгые үнэргэлгэ.

Нюусаар дуугаа үгэлгын кабина гү, али таһалга руу Һунагша орожо, Һунгуулийн бюллетеньнүүдтэ тэмдэг табидаг. Бюллетеньдэ тэмдэг табиха үедэнь, Һунгагшаһаа бэшэ ямаршье ондоо хүн хажуудань байха эрхэгүй. Бюллетень дээрэ тэмдэг табижа шадахагүй хүн өөрынгөө үзэмжөөр ондоо хүнние кабина гү, али таһалга руугаа уриха эрхэтэй.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалтада дуугаа үгэгшэ буруушаажа дуугаа үгэнэн кандидадуудай фамилинуудые бюллетень соо зурадаг. Тэмдэг хэгдэһэн бюллетеньнүүдые дуугаа үгэгшэ Һунгуулийн хайрсаг руу табидаг.

Статья 49. Һунгуулийн участогта дуугаа үгэлгые тоолого.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалтын үедэ Һунгуулийн участогта дуугаа үгэлгые депутадта кандидат бүхэнэй ами амьяарнь тоолон гаргадаг.

Һунгагшадай Һунгуулийн участково комиссида үгэнэн Һунгуулийн хайрсагууд ба нягаг дамал конвертнууд бэйраһаа ондоо тэгшээ абашагдаа һаа, дуугаа үгэлгын дүүрэнэн тухай комиссийн түрүүлэгшын сонсохоһоной Һүүлээр Һунгуулийн участково комисси тэдэнние нэгэнэ. Дуугаа үгэлгын дүүрэгүй байтар Һунгуулийн хайрсагуудые ба Һунгагшадай нягаг дамал конвертнүүдые нэгэнэ хорюултай. Һунгуулийн хайрсагуудые нэгэнэ урда тээ хэрэглэдэнгүй үлэнэн бүхы бюллетеньнүүдые Һунгуулийн участково комисси тооложо, хуряан абана.

Һунгуулийн участково комисси Һунгагшадай списогэр участогай Һунгагшадай ниитэ тоо, мөн бюллетень абаһан, нягаг дамал конвертнүүдые дамжуулһан Һунгагшадай тоо тодорхойлдог. Һунгуулийн хайрсагууд соо байһан бюллетеньнүүдэй, Һунгуулийн участково комиссийн эртэнһээ үгэнэн конвертнууд соохи Һунгагшадай шидхэбэринүүдэй үндэһөөр Һунгуулийн округто (Һунгуулийн тус участогай оршомдо): дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан Һунгагшадай ниитэ тоое; депутадта кандидат бүхэнэй түлөө дэмжэжэ дуугаа үгэгшэдэй, буруушаажа дуугаа үгэгшэдэй тоое; үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһон бюллетеньнүүдэй ба конвертнууд соохи шидхэбэринүүдэй тоое комисси элирүүлэн тодоруулдаг. Бюллетень дээрэ ба конвертнууд соохи шидхэбэринүүдтэ Һунгагшадай нэмэжэ оруулһан фамилинуудаар дуугаа үгэлгэ тоологдодоггүй.

Хараалагдаагүй тухэлтэй Һунгуулийн бюллетеньнууд үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдодог. Һунгуулийн бюллетеннин ба конверт соо хэгдэһэн Һунгагшын шидхэбэринин үнэнтэ байһанда һэжэг түрэбэл, Һунгуулийн участково комиссийн дуугаа үгэлгөөр энэ асуудал шидхэгдэдэг. Хэрбээ Һунгуулийн бюллетень соо гү, али конверт соо хэгдэһэн Һунгагшын шидхэбэриндэ нэгэнһээ үлүү кандидадай үлөөгдэбэл, бюллетень соо оршигдоһон кандидат бүхэндэ дуугаа үгөө гэжэ тоологдодог.

Дуугаа үгэлгэн дүнгүүд Һунгуулийн участково комиссийн заседани дээрэ хаража үзэгдөөд, Һунгуулийн округто бүридхэгдэжэ байгаа протоколдо оруулагдадаг. Комиссийн түрүүлэгшын, түрүүлэгшын орлогшын, секретариин ба гэшүүдэй протоколдо гараа табихадань, Тубэй Һунгуулийн комиссийн тогтооһон гуримаар тэрэ Һунгуулийн зохихо округной комиссида эльгээгдэдэг.

Статья 50. Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлого.

Һунгуулийн участково комиссинуудай протоколнуудай үндэһөөр: округой Һунгагшадай ниитэ тоое; Һунгуулийн бюллетеньнүүдые абаһан Һунгагшадай тоое ба нягаг дамал конвертнүүдые дамжуулһан Һунгагшадай тоое; дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан Һунгагшадай тоое; депутадта кандидат бүхэнэй түлөө дэмжэжэ дуугаа үгэгшэдэй тоое ба эрсажа дуугаа үгэгшэдэй тоое; үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһон бюллетеньнүүдэй ба Һунгагшадай нягаг дамал конвертнүүд соохи шидхэбэринүүдэй тоое окружной Һунгуулийн комисси элирүүлэн тодорхойлдог.

Дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан Һунгагшадай хахадһаа олонхини дуу абаһан РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Һунгагдаһанда тоологдодог. Хэрбээ дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр хахадһаа олонхини дууе хоёр болон тэрээнһээ олон кандидат абаһан байбал, Һунгагшадай диилэнхи олонхини дуу абаһан кандидат Һунгагдаһанда тоологдодог.

Һунгалтын үедэ гү, али үгтэһэн дуунуудые тоололгын үедэ тус Хуулин хазагайруулагдабал, окружной Һунгуулийн комисси Һунгалтые үнэнтэ бэшэ гэжэ мэдэрхэ эрхэтэй.

Хэрбээ Һунгагшадай списогтэ оруулагдаһан хахадһаа үсөөнинь хабаадабал, депутадта кандидадай гаража ошоһонтой дашарамдуулан, мөн округто нэгэ кандидадай бүридхэлдэ абтаһан байбал, Һунгалта болоогүй гэжэ тоологдодог.

Һунгуулийн округ дотор Һунгалтын дүнгүүд окружной Һунгуулийн комиссийн заседани дээрэ тодорхойлогдоод, протоколдо оруулагдадаг. Комиссийн түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь болон гэшүүд протоколдо гараа табяад, Тубэй Һунгуулийн комиссида тэрэнэй тогтооһон гуримай ёһоор эльгээдэг.

Һунгуулийн округ дотор үнэргэгдэһэн дүнгүүд тухай мэдээсэл Тубэй Һунгуулийн комиссийн тогтооһон болзорто Һунгуулийн окружной комиссиар хэблэлдэ толилогдодог. Һунгагшадай списогүүдтэ оруулагдаһан эрхэтэдэй ниитэ тоо; кандидат бүхэнэй түлөө дуугаа үгэлгын тоо; буруушаажа дуугаа үгэлгын тоо; үнэнтэ бэшэ бюллетеньнүүдэй тоо; Һунгагдаһан депутадай фамили, нэрэ, обог, эзэлжэ байдаг тушаал (хэдэг ажал), партида хабаатай байлга, хүдэлдэг ба ажаһуудаг газар, мэдээсэл соо зааг дадаг.

IX. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалтын дүнгүүдые согсолхо, толилхо гурим

Статья 51. РСФСР-эй арадай депутадуудые бүридхэлдэ абалга.

РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэхэ комиссиинь Һунгагдаһан РСФСР-эй арадай депутадуудые бүридхэлдэ абадаг.

Һунгалтын үедэ гү, али үгтэһэн дуунуудые тоололгын, Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлолгын, Һунгалтын комиссийн заседани дээрэ хаража үзэгдөөд, Һунгуулийн округто бүридхэгдэжэ байгаа протоколдо оруулагдадаг. Комиссийн түрүүлэгшын, түрүүлэгшын орлогшын, секретариин ба гэшүүдэй протоколдо гараа табихадань, Тубэй Һунгуулийн комиссийн тогтооһон гуримаар тэрэ Һунгуулийн зохихо окружной комиссида эльгээгдэдэг.

Статья 50. Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлого.

Һунгуулийн участково комиссинуудай протоколнуудай үндэһөөр: округой Һунгагшадай ниитэ тоое; Һунгуулийн бюллетеньнүүдые абаһан Һунгагшадай тоое ба нягаг дамал конвертнүүдые дамжуулһан Һунгагшадай тоое; дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан Һунгагшадай тоое; депутадта кандидат бүхэнэй түлөө дэмжэжэ дуугаа үгэгшэдэй тоое ба эрсажа дуугаа үгэгшэдэй тоое; үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһон бюллетеньнүүдэй ба Һунгагшадай нягаг дамал конвертнууд соохи шидхэбэринүүдэй тоое окружной Һунгуулийн комисси элирүүлэн тодорхойлдог.

Дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан Һунгагшадай хахадһаа олонхини дуу абаһан РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Һунгагдаһанда тоологдодог. Хэрбээ дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр хахадһаа олонхини дууе хоёр болон тэрээнһээ олон кандидат абаһан байбал, Һунгагшадай диилэнхи олонхини дуу абаһан кандидат Һунгагдаһанда тоологдодог.

Һунгалтын үедэ гү, али үгтэһэн дуунуудые тоололгын, Һунгалтын дүнгүүдые тодорхойлолгын, секретариин ба гэшүүдэй протоколдо гараа табихадань, Тубэй Һунгуулийн комиссийн тогтооһон гуримаар тэрэ Һунгуулийн зохихо окружной комиссида эльгээгдэдэг.

Статья 52. РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалтын дүнгүүдые толилолго.

Бүхыдөө республика дотор үнэргэгдэһэн Һунгалтын дүнгүүд тухай мэдээсэлые, Һунгагдаһан РСФСР-эй арадай депутадуудай списогые ниитэ Һунгалтын Һүүлээр арбан хоногһоо оройтуулангүй алфавидайнь гуримаар фамили, нэрэ, обог, эзэлжэ байдаг тушаал (хэдэг ажал), партида хабаатай байлга, депутадай хүдэлдэг ба ажаһуудаг газар, тэрэнэй депутадаар Һунгагдаһан Һунгуулийн округ Тубэй Һунгуулийн комиссии хэблэлдэ толилно.

Статья 53. РСФСР-эй арадай депутадай үнэмшэлгэ ба энгэртээ зүүдэг тэмдэг.

РСФСР-эй арадай депутадуудай списогэй хэблэлдэ толилогдоһоной, тэдэнэй Тубэй Һунгуулийн комиссида бүридхэлдэ абтаһанай удаа Һунгуулийн окружной комисси Һунгагдаһан депутат бүхэндэ тэрэнэй Һунгагдаһан тухай үнэмшэлгэ барюулдаг.

Һунгагдаһан депутадуудай этигэмжэтэ түлөөлэлгэнүүдэй РСФСР-эй Арадай депутадуудай съезд дээрэ баталагдаһанай удаа депутадаар Һунгагдаһан тухай үнэмшэлгэнүүдынь РСФСР-эй арадай депутадай үнэмшэлгөөр һэлгэгдэнэ. Гадна энгэртээ зүүдэг «РСФСР-эй арадай депутат» гэһэн тэмдэг депутадта үгтэнэ.

РСФСР-эй арадай депутадай гэдэргэнь дуудагдахада гү, али РСФСР-эй арадай депутат байһан хүниие гэмнэһэн сүүдэй шидхэбэрийн хуулита хүсэндөө ороһонтой дашарамдуулан, депутадай этигэмжэтэ түлөөлэлгэнүүдэй сагһаа урид болоулагдахада, РСФСР-эй арадай депутадай үнэмшэлгэ ба энгэртээ зүүдэг тэмдэг РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумдэ бусаагдаха ёһотой.

X. Дахин дуугаа үгэлгэ, дахинаа Һунгалта үнэргэлгэ ба гаража ошоһон депутадуудай орондо РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгалга

Статья 54. Дахин дуугаа үгэлгэ.

Хэрбээ Һунгуулийн округһоо Һунгагдахаар зүбшөөлөө үгэһэн РСФСР-эй арадай депутадта хоёрһоо үлүү кандидадуудай изэнэйшье Һунгагдаагүй байбал, округной Һунгуулийн комисси эгээл олон дуугаа үгэлгые абаһан депутадта хоёр кандидат тушаа округ дотор дахин дуугаа үгэлгые үнэргэхэ тухай шидхэбэри абадаг. Иимэ шидхэбэри тухайгаа округной комисси Тубэй Һунгуулийн комиссида мэдээсэдэг, округой Һунгагшадта дуулгададаг. Тус Хуулийн эрилтэнүүдые сахилгатайгаар Һунгуулийн округто дахин дуугаа үгэлгэ хоёр долоон хоногһоо оройтуулангүй үнэргэгдэдэг. Дахинаа дуугаа үгэлгые үнэргэлгэ тухай мэдээсэл хэблэлдэ толилогдодог.

Статья 55. Дахин Һунгалта үнэргэлгэ.

Хэрбээ Һунгуулийн округһоо Һунгагдахаар зүбшөөлөө үгэһэн РСФСР-эй арадай депутадта кандидадуудай изэнэйшье Һунгагдаагүй гү, али Һунгуулийн округһоо үнэргэгдэһэн Һунгалтын болоогүй гү, али үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһон Һаань, тэрэшэлэн дахинаа дуугаа үгэлгын Һунгагдаһан депутадые тодорхойлжо шадаагүй Һаань, Тубэй Һунгуулийн комисси Һунгуулийн округто дахин Һунгалта үнэргэхыень округной Һунгуулийн комиссида даалгадаг. Тиихэдээ тэрэ шэнээр бүридүүлэгдэһэн Һунгуулийн окружной ба участково комиссинуудаар Һунгалта үнэргэхэ тухай шидхэбэри абажа шадаха. Һунгуулийн тэдэл участогуудта ниитэ Һунгалта үнэргэхын тулада табигдаһан Һунгагшадай списогуудаар дуугаа үгэлгэ үнэргэгдэдэг.

Һунгуулийн комиссинуудые байгуулга, депутадта кандидадуудые дэбжүүлгэ ба бүридхэлдэ абалга, бусад хэмжээ ябуулгануд тус Хуулийн тогтооһон гуримуудаар эмхидхэгдэдэг. Дахин Һунгалта үнэргэлгэ тухай мэдээсэл хэблэлдэ толилогдодог.

Дахин Һунгалта үнэргэгдэхэ болобол, Һунгуулийн энэл округто ниитэ Һунгалтын үедэ хэрэгтэй дуу үгэлгые абажа шадаагүй РСФСР-эй арадай депутадта кандидат болохо зүбшөөл үгэхэ аргагүй.

Ниитэ Һунгалтын болоһоной удаа хоёр Һараһаа оройтуулангүй дахин Һунгалта үнэргэгдэдэг.

Статья 56. Гаража ошоһон депутадуудай орондо РСФСР-эй арадай депутадуудай Һунгалта үнэргэлгэ.

Хэрбээ РСФСР-эй зарим арадай депутадуудай этигэмжэтэ түлөөлэлгэнүүдые РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын үнэнтэ бэшэ гэжэ тоолоболнь, мөн депутадай ондоо тээшээ гаража ошоо һаань, бусад шалтагааннуудаар депутадай этигэмжэтэ түлөөлэлгэнүүдэй болзорһоо урид болоулагдабалнь, Һунгуулийн тус округуудта депутадай гаража ошоһон сагһаа хойшо гурбан һарын болзор соо Һунгалта шэнээр үнэргэгдэдэг. Тэрэнэй үнэргэгдэтэр хоёр Һараһаа орой бэшэ сагай үлөөд байхада, Тубэй Һунгуулийн комисси Һунгалта зарладаг, тус Хуулийн эрилтэнүүдые сахилгатайгаар тэрэнние үнэргэдэг. Тиихэдээ округной Һунгуулийн комисси 50 хоногой урда тээ, участково комиссинууд Һунгалтын үнэргэгдэхэһөө нэгэ Һара урда тээ байгуулагдадаг, депутадта кандидадуудые бүридхэлдэ абалга Һунгалта болотор Һара урид дүүрэдэг.

Хэрбээ РСФСР-эй арадай депутадуудай этигэмжэтэ түлөөлэлгэнүүдэй дүүрэхэ болзор хүрэтэр жэлһээ бага сагай үлөөд байхада, РСФСР-эй арадай депутадай ондоо тээшээ ошоо һаань, тэрэнэй ондоо РСФСР-эй арадай депутадуудые Һунгаха Һунгалта үнэргэгдэдэггүй.

ТҮБЭД ЭМШЭЛЭЛГЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ АСУУДАЛНУУД

Буряадай эрдэмэй түбэй Биологиин институт соо «Түбэд медициные шэнжэлэлгэдэ компьютернүүдые хэрэглэхэ арга боломжонууд» гэһэн асуудалаар улаасхоорондын зүблөөн хүдэлмэрэе эхилбэ. СССР-эй Наукануудай академиин Буряадай эрдэмэй түбэй Биологиин институт, Естественнэ эрдэмэй институт болон советфранко-итальян «Интерквадро» гэжэ хамтын предприяти тэрэнние эмхидхэ. Ороноймнай томо-томо хотонуудай, мөн Хитадай, Монголой, Болгариин, ФРГ-гэй түбэд эмшэлэлгые шэнжэлдэг зуу гаран эрдэмтэд ерэжэ, зүблөөндэ хабаадалсажа байна.

Биологиин институтай директорэй орлогшо В. Цыренов зүблөөнэй пленарна заседаниие нээжэ, оролто үгэ хэлэбэ. Урдань багаар хэрэглэгдэдэг эмшэлэлгын элдэб арганууудай, тэрэ тоодо түбэд медицинын мүнөөнэй медицинэдэ хэрэглэгдэдэг боложо байһан сагта энэ зүблөөн ехэ удха шанартай гэжэ тэрэ тэмдэглэ. Тиихэдээ түбэд медицинын эмшэлэлгын бүхы онол аргануудые ашаг үрэтэйгөөр шэнжэлхын ба хэрэглэхын тулада мүнөөнэй үеын техникэ, компьютернүүдые хүдэлмэридее нэбтэрүүлхэ хэрэг гараа. Энэ зүблөөн дээрэ ганса энэ бэшэ, мөн олон зуун жэлдэ хэрэглэгдэжэ байһан эмшэлэлгые дам саашадань хүгжөөхэ асуудалнууд зүбшэгдэхэ юм гэжэ тэрэ хэлээ.

Удаань эрдэмтэд эländхэлнүүдые хэбэ. «Буддизм ба түбэд эмшэлэлгэ Буряад орондо. Урданай ба мүнөөнэй байдал» гэһэн асуудалаар түүхын эрдэмэй доктор Р. Е. Пубаев. «Зуун зуугай заншалта эмшэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг туршалгануд тухай» Москвагай стоматологическа түбэй врач Л. Н. Барашков, «Үргэлжэ шэнжэлэлгын ергаар таһалдуулангүй тухайламжа хэдэг гуримда зуун зугай эмшэлэлгын дадалгын гуримууд» тухай Москвагай «Заншалта бэшэ медицинын» түбэй директор П. И. Смирных, «Заншалта эмшэлэлгэдэ мадээсэлые хүгжөөлгэ» тухай Хитадай эрдэмтэд Силь Дули, Шан Шицзян, Бао Юань «Түбэд эмшэлэлгые шэнжэлэлгэдэ хэрэглэгдэдэг түршалгын гуримууд» тухай Н. Ц. Жамбалдагбаев, Э. Г. Базарон элидхэлнүүдые хэһэн байна. Тиигээд суглараагшадай олон тоото асуудалнуудта хариусаа.

Дүрбэн удэрэй туршада үргэлжэлжэ байһан энэ зүблөөн дээрэ түбэд медицинын методологическа ба теоретическэ асуудалнууд, түбэд медициные шэнжэлэлгэдэ компьютернүүдые болон техническэ бусад хэрэгсэлнүүдые хэрэглэлгэ, түбэд эмшэлэлгын эм домуулые шэнжэлэлгэ тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ байна.

— Хитадай Арадай Республикын Хухэ хотодо оршоһон Зүүн зүгэй медицинын институтдай харилсаха, эрдэм шэнжэлэлгын мэдээнүүдые андалдаха тухай урдань хэлсээ баталаа һэмди. Мүнөө энэ зүблөөнэй үедэ тэрэ хэлсээгээ бүри үргэдхэхэ талаар нэмэлтэ хэлсээн эхилэгдэд байна,— гэжэ Биологиин институтай директорэй орлогшо В. Цыренов хэлээ һэн.

Х. СОКТОЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. П. И. Смирных, 2. Түбэд эмшэлэлгэ тухай мэдээнүүдые компьютер харуулна. 3. (зүүн гарһаа) Узбегэй ССР-эй Наманган хотоһоо ерэһэн эрдэмтэн Э. Идрахимов; КНР-эй Нанкин хотын врач Зоу Яньцин, Болгариин эрдэмтэн Г. Здроялов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

КООПЕРАТОРНУУД НЭГЭДЭНЭ

Орон доторнай үшөө нэгэ профсоюз — кооперативуудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюз байгуулагдахань.

Юрэдөө, кооперативуудте профсоюз хэрэгтэй гээшэ гү? Ажал хүлһөөр абадаг гү, али үгэдэг һэн тула өөһэдынгөө ажалша коллективүүдтэ тааруу зохид эрхэ байдал байгуулха гэжэ тэдэ өөһэдөө ороодохо ха юм. Тэд шэнэ профсоюз хэнние, (хэнһээ) хамгаалха болоноб? Эдэ асуудалнуудта ВЦСПС-эй эмхидхэлэй хүдэлмэриин таһагые даагша В.Т. Иванов хариусана:

— Ажалшадай аша түйые хамгаалха гэшэ кооператорнуудай профсоюзай, мөн СССР-эй профсоюзай бүсад бүхы нэгэдэлнүүдэй зорилго болоно гэжэ та зүб ажаглабат. 180 мянга гаран кооперативуудта бүридхэлдэ абтаһан 2 миллион хүнүүд тухай хэлэгдэнэ гээшэ. Тэдэнние һуудал байдалай болон хуулиин талаар хамгаалха хэрэгтэй гү? Хэлсээнгүй даа. Кооперативуудай правленинуудэй Ажал тухай Хуулиие эбдэжэ, жинрэй хүдэлмэрилэгшэдые хохидолдо оруулдаг ушарнууд үсөөн бэшэ. Ажалай эрхэ нухэсэлнүүдые, техникэйн аюулгүйн байдлгын дуримуудые сахилгые шэнэ профсоюз хиналта дороо абаха байна.

Мүнөө байгаа СССР-эй кооператорнуудай холбоон кооперативна хүдэлөөе хамгаалха, харин ерэдүйн профсоюз кооперативуудта хүдэлдэг ажалшадые хамгаалха эрэгтэй гэжэ бидэ һананабди. Тиин кооперацы хүгжөөлгын шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ тэдэнэй алинхиньшье хабаадаха ааб даа.

— Кооператорнуудые өөһэдынгөө профсоюзнаа эмар ашаг түйа абаха байнаб?

— Эмхидхэн байгуулгын съезд дээрээ кооператорнуудые өөһэдөө энэ асуудалые тодорх

ИНВАЛИДУУДЫЕ БА ГАНСА БЭЕ ҮНДЭР НАҺАТАЙ ЭРХЭТЭДЫЕ ХАНГАЛГА ҺАЙЖАРУУЛХА АСУУДАЛНУУДААР БОЛОҺОН РЕСПУБЛИКАНСКА СЕМИНАР-ЗҮБЛӨӨНДЭ ХАБААДАГШАДАЙ

ХАНДАЛГА

Суглаанда хабаадагшад үндэр наһатай ганса бэе инвалидуудай хангалга тухай асуудалые зүбшэн хэлсээд, үндэр наһатай ганса бэе хүнүүдтэ, инвалидууд болон бага хангалгатай пенсионернүүдтэ социальна туһаламжа үзүүлхэ талаар республика дотор ябуулагдаха хүдэлмэриин эхин табигдаг байна гэжэ тэмдэглээ. Тэрэ хадаа бүхы районуудта бэелүүлэгдэжэ байһан «Анхарал» гэ'эн комплексно программа соо оруулагданхай. Тэрэнэй ёһоор юун хэгдэнэб гэхэдэ, үндэр наһатай ганса бэе хүнүүд гэр дээрээ хангагдана, ветерануудай байха тусхай гэрнүүд баригдана, инвалидуудай Бүхэроссин бүлгэмэй республиканска болон районно правленинууд бии болгогдоно. Гэбэшье республикын зарим районуудта энэ талаар хүдэлмэри һулаар ябуулагдана, материальна хэрэгсэлнүүдээр баримталагданагүй гэжэ суглаан дээрэ хэлэгдэһэн байна.

Предприяти болон эмхи зургаануудай ажалша коллективүүд пенсидэ гаралһан ветерануудтэ, али инвалидууд тухайгаа һанаагаа зобоногүй. Үнгэржэ ерэхэдэ, тэдээн тухайгаа юрэ мартажархидаг ха юм. Предприятинуудай ажахын тоосоондо ороходо, ажал хэжэ бэйһан олон тоото инвалидууд ба пенсионернүүд ажалгүй боложо, хороогдошоһон байна.

Иимэ байдалһаа үндэлэлэн, парти болон правительствынгаа социальна политика бэелүүлхэ тухай шэглэлэй зрилтэнүүдые хүтэлбэри болгон, республиканска суглаанда хабаадагшад партийна, совет профсоюзай болон комсомолой органуудта, бүхы предприяти, эмхи зургаануудай ажалша коллективүүдтэ, ниитын эмхинүүдтэ хандана гэбэл:

1. Социальна хангалгын зургаануудай, ажаһуудал хангалгын албанай болон худалдаа наймаанай, колхозууд, совхозууд, соёлой эмхинүүд, физкультура ба спортын зургаанай зүгһее үндэр наһатай ганса бэе хүнүүдтэ, инвалидууд ба үзүүлэгдэдэг туһаламжа шэнэ түхэл янзые ажабайдалда нэбтэрүүлхэ ябадалые эдэбхитэйгээр үргэлжэлүүлхэ. Тиигэ-хын тула социальна хангалгын таһагуудые хүргөөхэ, ганса бэе хүнүүдэй байха тусхай гэрнүүдые бариха, нэн түрүүн үзүүлэгдэхэ ниитын туһаламжын программа нютаг бүхэндэ элирүүлхэ шухала.

Ветерануудай эмхиин, социальна хангалгын зургаанай, инвалидуудай булгэмэй түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар ехэ болоһон үхибүүдэйнь үндэр наһатай гэртэхинхэ болон инвалид түрэлхидые хараха үялгануудаа хэр эргэ дүүргэдэгыень шэнжэлхэ хэрэгтэй.

2. Социальна пенси тогтоохо, «Гаһьяата колхозник» гү, али «Хүндэтэ колхозник» гэ'эн нэрэ эзэргэтэй колхозчинуудай пенси ехэ болгохо, худэлжэ байһан пенсионернүүд болон инвалидуудай ажалай хэмжээе бага болгохо, ажаһуудал хангалгын ба бусад туһаламжын талаар хүнгэлэлтэ олгохо, огороодойнь газар хахалуулха, үбһэ тэжээлыень буулгаха, түлеэ заһыень бэлдэхэ талаар түлөөһэнһөө хүнгэлэлтэ, байрынь түлбэри доошолуулха талаар Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай болон республикын хэдэн колхозуудай дэмбэрэлтэ һайхан хэмжээнүүдые дэмжэхэ ба хүргөөхэ.

3. Интернат-байшангууд социальна хангалгын талаар эгээл таарамжатай зохид звено гэжэ сэгнэгдэнхэй. Тиимэһээ тэдэнэй тоо олошоруулха талаар РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй 113-дахи тогтоолсор хараалагдаһан даабариин хэр эзэргэ бэелүүлэгдэжэ байһаниие анхарха. Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой правленниин, Яруунын районой «Улаан Туяа» совхозой болон Загарайн райгуйсэдкомой өөнэдынгөө мүнгэ зөөреэр интернат-байшангуудые барижа байһан дүй дүршэлые дэмжэхэ.

4. Республикын городууд ба районуудта хүн зоной ажал хүдэлмэридэ хабаатайе, промышленна предприятинуудһаа инвалидуудай ажалһаа гергагдагдай ба ажалда абтэдагүй, шалтагааниие шэнжэлһэн гүнзэгы анализ хэхэ. Инвалидуудые ганса ажалда оруулхын түлөө оролдохо бэшэ, мүн тэдэнэй мэргэжэлээрээ худэлжэ шададаг болохынь тула оролдолго гаргаха.

5. Үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдтэ болон предприятинуудта, мүн психоневрологическа больницануудаа ба интернат-байшангуудта тусхай цехүүд, участогуудые нээхэ, тусгаарлагдаһан амьдараа предприятинуудые байгуулха.

Нютагай промышленностиин, хүн зоной ажаһуудал, хангалгын болон бусад албан зургаануудай зарим предприятинуудые инвалидуудай Бүхэроссин бүлгэмэй республиканска правленидэ дамжуулха.

Тиин пенсионернүүд болон инвалидуудай хубиин болон кооперативна үндэһэ һуури дээрэ технологическа шэнэ онол арганууудые хэрэглэхэдэнь туһалха.

Инвалидуудые ажалтай болгохо талаар түсэбые арадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой шидхэбзрээр баталха.

Материальна, ажаһуудалай ба юуун бодолой талаар пенсионернүүд ба инвалидуудые хангалга, ажалша коллективүүдэй болон республикын бүхы зоной олзо оршоһоо болон хубиин нөөсэлгэһөө һайн дураараа туһалха хэрэг гэнсал эзэрхы һайхан сэдьхэлһээ үндэһэтэй гэжэ семинар-суглаанда хабаадагшад мэдэнэ.

Республиканска семинар-суглаанда хабаадагшад республикынгаа профсоюзай болон комсомолой эмхи зургаануудай ажалша коллективүүдтэ, һургуулинууд болон дээдэ һуралсалай газарнуудта хандан, байгша ондо ажалай нэгэ субботник үнгэргэжэ, олоһон мүнгэез хойшолуулшагүй материальна хангалгын фонддо оруулхыетнай уряална, Улаан-Удын нөөсэлгын банкын 01700304-дэхи счет.

Инвалидууд болон үндэр наһатай ганса бэе эрхэтэдтэ энэрхы һайхан сэдьхэлһээ танай үзүүлжэ байһан туһаламжа инвалидуудта туһалха талаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн абаһан Бүхэдэлхэйн программатай зохилдоно бшуу.

Улаан-Удэ хото.
1989 оной майн 29.

ЭНЭРХЫ СЭДЬХЭЛТЭН ҮРГЭНӨӨР ХАБААДАХА

Республикын Министрнүүдэй Соведтэ олон эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд сугларжа, орон доторнай бейгша оной августын 20-һоо 1990 оной февралиин 18 болотор үргэнөөр үнгэргэгдэхэ энэрхы сэдьхэлэй Бүхэроссин хэмжээ ябуулганууде Буряад орон дотор яажа үнгэргэхэ тухай хөөрэлдэбэ.

Республикын социальна хангалгын министр В. А. Агалова тус хэмжээ ябуулгын удха шанар тухай хөөрэжэ үгөө. Энэ хадаа үндэр наһатайшуулай интернат-гэрнүүдэй хэрэглэмжэдэ гүрэнэй бюджедээр хараалагдаагүй мүнгэ зөөри суглуулан дамжуулга, гансаараа ажаһуудаг, үбшэн, үндэр наһатайшуулые, инвалидуудые тэдхэмжэ, тэдэнэй курорт, санаториде амархын тула путевко худалдажа абалга, багахан хэмжээнэй пенси абадаг хүнүүдтэ эмхи зургаануудай, колхоз, совхозуудай нэмэлтэ түлбэри дамжуулжа эхилһыень һайшаалга, үргэнөөр дэмжэлгэ, инвалидуудта таатай ажал олголго, техническэ-мэргэжэлэй училищинуудай, дунда һургуулинуудай һурагшадые энэ нангин хэрэгтэ хабаадуулжа, һайхан сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлгэ гэхэ мэтэ болоно. Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадта, Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Түнхэнэй районой зарим нютагуудта колхозчинуудай пенсидэ нэмэлтэ түлбэри хэгдэдэг болонхой. Яруунын районой «Улаан Туяа», Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозууд үндэр наһатайшуулай интернат-гэрнүүдые өөрынгөө мүнгэ зөөреэр баряа. Загарайн райондо иимэ нэгэ гэр ашаглалгада тушаагдахаяа байна.

— Эльгэ зүрхөөрөө ойлгожо, хүн бүгэн энэ хэрэгтэ хабаадаха, туһалха эзэргэтэй. Эмхи зургаануудай, эрхэтэдэй энэрхы сэдьхэлһээ дэмжуулһан, концерт нааданууднаа, лотерейнүүднэ, спортивна хэмжэнүүднэ орохоо мүнгэнэй 10 процентыень Москва хото руу, инвалидуудта зохид байдал зохёодог түбтэ дамжуулха уялгатайбди. 90 процентыень бага пенси абадаг хүнүүдтэ нэмэлтэ түлбэри болгон, тэдхэмжэ, туһаламжада, ялуу байдалтай хүнүүдтэ эдеэ хоол, эм дом, аогаламжын түбүүд руу путевко худалдажа абалгада гаргашалга болонобди.— гэжэ Вилия Алсантьевна хэлэбэ.

Энэрхы сэдьхэлэй совет жасын Буряадай отделениин түлөөлэгшэ комиссионно магазин нээжэ, үгытэй ядуу хүнүүдтэ хубсаһа хунар миинтээр үгэдэг болохо тухай дурадхал оруулаа. Түлюур байдалтай хүн зониие миинтээр эдеэлүүлдэг столово нээхэ тухайшье дурадхал соностоо. Хэлсэгдэжэ байгаа асуудал хөөрэлдөөндэ хабаадагша хүн бүхэнэй һанаа сэдьхэл зобоогоо юм.

И. ГОМБОИН.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ АЯНШАЛГА

Халхын-Гол

(Түгэсхэл. Эхиниинь августын 16-най номерто).

ХҮШӨӨ ПАМЯТНИГУУДАЙ ХАЖУУДА

Монгол арад, түрэн түрэ ба олониитэ хадаа түс ороние хамгаалжа, бэатар габьяа харуулһан, ами наһаяа алдаһан совет, монгол сэргшэдэй нангин дурасхаалые тон ехэ хүндэтэйгөөр, һайнаар хадагалжа, сахижа байна. Шанга тулалдаануудай боложо, үльгэр түүхэдэ ороһон газарнуудта олон хүшөө памятнигууд табигданхай. Халхын-Голой оршон газарнуудта бодхоогдоһон 15 хүшөө бии.

Бидэнэй шухала зорилго хадаа эдэ хүшөөнүүдтэ аяншалга хэжэ, сэсэг венок табиха, баатар сэргшэдэй дурасхаалые өөлохо, эб найрамдалые сахихэбди гэ'эн тангариг үгэхэ хэрэг мүн байгаа.

Манай байрлаһан газарһаа гурбан модо болохо Хамар-Дабаан дээрэ мантан томо, гайхамшаг һайхан хүшөө мемориал холоһоо харагдана. Бидэ бултадаа ябагаар тэндэ ошожо, хайра хүндын ёһо ёһолбобди. Халхын-Голой оршондо япон булиматарагшадтай тулалдажа, ами наһаяа алдан, Совет Армиин, Монголой Арадай-революционно армиин эрэлхэг зоригто сэргшэдэй дурасхаалда 1954 ондо Монголой правительствын шиидхэбзреэр бодхоогдоһон хүшөө байба. Баатар габьяа харуулжа, байлдаанай газар дээрэ унаһан, хожомынь Советскэ Союзай Герой, Монголой Арадай Республикын Герой болоһон хүнүүдэй нэрэнь тэндэ һиилэгдэнхэй. Тэдэнэй дунда 11-дэхи танкова бригадын командир комбриг М. П. Яковлевай, 127-дохи полкын командир майор И. М. Ремизовэй, полкын комиссар майор Н. Ф. Трухинай болон бусадай нэрэ бэшэгтэй.

Тэрэ үдэртөө Монголой Арадай-революционно армиин сэргшэдэй ба хилэ сахигшадай дурасхаалда бодхоогдоһон хүшөөдэ, совет танкистнуудай дурасхаалые мүнхэлһэн хүшөөдэ ошожо, хүндэлэлөө мэдүүлһэн байнабди.

Үглөөдэрынь Халхын-Голой саэда тээ гаража, Ремизовэй нэрэтэ уула хүрэбэбди. Тэндэ Ремизовэй хүшөө бии. Тойроод окоп, блиндажнууд олон. Манай нютагайхид Алексей Митрофанович Хохлов, Андрей Николаевич Мостовской эндэ байлдаһан байгаа. Алексей Митрофанович хэлэхэдэ, тус полкын байлдаанда орохо саагта сэргшэдэй таһаная дурбэн хубинь манай Буряадай республикынхид байгаа юм гэнэ. Бэдэржэ, тойрожо ябатараа өөрынгөө окоп олобо.

Бидэнэр Талын манхан гэжэ нэрэтэй толгой дээрэ гаража, арад зоной эб найрамдалай, энэх тайбан байхын түлөөдэ дурасхаалай тэмдэг тавигдаа ошожо, хайра хүндын ёһо ёһолбобди. Халхын-Голой оршондо япон булиматарагшадтай тулалдажа, ами наһаяа алдан, Совет Армиин, Монголой Арадай-революционно армиин эрэлхэг зоригто сэргшэдэй нангин дурасхаалые мэдэрэн, хүндэлэн, сахижа ябаһаяа, ами наһаяа алдаһан совет, монгол сэргшэдэй нангин дурасхаалые тон ехэ хүндэтэйгөөр, һайнаар хадагалжа, сахижа байна. Шанга тулалдаануудай боложо, үльгэр түүхэдэ ороһон газарнуудта олон хүшөө памятнигууд табигданхай. Халхын-Голой оршон газарнуудта бодхоогдоһон 15 хүшөө бии.

Бидэнэй шухала зорилго хадаа эдэ хүшөөнүүдтэ аяншалга хэжэ, сэсэг венок табиха, баатар сэргшэдэй дурасхаалые өөлохо, эб найрамдалые сахихэбди гэ'эн тангариг үгэхэ хэрэг мүн байгаа.

Манай байрлаһан газарһаа гурбан модо болохо Хамар-Дабаан дээрэ мантан томо, гайхамшаг һайхан хүшөө мемориал холоһоо харагдана. Бидэ бултадаа ябагаар тэндэ ошожо, хайра хүндын ёһо ёһолбобди. Халхын-Голой оршондо япон булиматарагшадтай тулалдажа, ами наһаяа алдан, Совет Армиин, Монголой Арадай-революционно армиин эрэлхэг зоригто сэргшэдэй нангин дурасхаалые мүнхэлһэн хүшөөдэ ошожо, хүндэлэлөө мэдүүлһэн байнабди.

Үглөөдэрынь Халхын-Голой саэда тээ гаража, Ремизовэй нэрэтэ уула хүрэбэбди. Тэндэ Ремизовэй хүшөө бии. Тойроод окоп, блиндажнууд олон. Манай нютагайхид Алексей Митрофанович Хохлов, Андрей Николаевич Мостовской эндэ байлдаһан байгаа. Алексей Митрофанович хэлэхэдэ, тус полкын байлдаанда орохо саагта сэргшэдэй таһаная дурбэн хубинь манай Буряадай республикынхид байгаа юм гэнэ. Бэдэржэ, тойрожо ябатараа өөрынгөө окоп олобо.

Бидэнэр Талын манхан гэжэ нэрэтэй толгой дээрэ гаража, арад зоной эб найрамдалай, энэх тайбан байхын түлөөдэ дурасхаалай тэмдэг тавигдаа ошожо, хайра хүндын ёһо ёһолбобди. Халхын-Голой оршондо япон булиматарагшадтай тулалдажа, ами наһаяа алдан, Совет Армиин, Монголой Арадай-революционно армиин эрэлхэг зоригто сэргшэдэй нангин дурасхаалые мүнхэлһэн хүшөөдэ ошожо, хүндэлэлөө мэдүүлһэн байнабди.

Үглөөдэрынь Халхын-Голой саэда тээ гаража, Ремизовэй нэрэтэ уула хүрэбэбди. Тэндэ Ремизовэй хүшөө бии. Тойроод окоп, блиндажнууд олон. Манай нютагайхид Алексей Митрофанович Хохлов, Андрей Николаевич Мостовской эндэ байлдаһан байгаа. Алексей Митрофанович хэлэхэдэ, тус полкын байлдаанда орохо саагта сэргшэдэй таһаная дурбэн хубинь манай Буряадай республикынхид байгаа юм гэнэ. Бэдэржэ, тойрожо ябатараа өөрынгөө окоп олобо.

Бидэнэр Талын манхан гэжэ нэрэтэй толгой дээрэ гаража, арад зоной эб найрамдалай, энэх тайбан байхын түлөөдэ дурасхаалай тэмдэг тавигдаа ошожо, хайра хүндын ёһо ёһолбобди. Халхын-Голой оршондо япон булиматарагшадтай тулалдажа, ами наһаяа алдан, Совет Армиин, Монголой Арадай-революционно армиин эрэлхэг зоригто сэргшэдэй нангин дурасхаалые мүнхэлһэн хүшөөдэ ошожо, хүндэлэлөө мэдүүлһэн байнабди.

Арадуудай аюулгүй амгалан байдалые, эб найрамдалые хододоо наринаар сахижа ябагты. Хүн хүндөө дайсан байха ёһогүй. Хүн юунэй түлөө түрэдэг бэ гэхэдэ, элүүр мэндээр үдэжэ, оюун ухаатай болохо, зол жаргал эдлэжэ ажаһууха, газар дэлхэйе түбхинүүлхэ табилантай. Энээниие мартангүй, һэнажа ябагты! — гэ'эн удхатай бэшэг юм. Мүн үшөө хэдэн хүшөөнүүдтэ ошожо, совет, монгол сэргшэдэй баатар хэрэгүүдтэй танилсаабди.

ДАЙШАЛХЫ АЛДАРАЙ МУЗЕЙДЭ

...Сүмбэр сомоной түб тосхон. Эндэ гурэнэй ажахы, дунда һургуули байдаг. Гоё һайнаар баригдаһан хоёр дүбхэр томо гэртэ хүрэжэ ерэбэбди. Эндэ Илалтын музей бии юм. Гадаадахи ехэ талмай дээрэнь танк, броневик, хэдэн олон томо буунууд табигдаатай. Порт-Артур хотоһоо асарагдаһан арагүй ехэ буушье бии.

Музейдэ орожо, Халхын-Голой байлдаанай түүхые һайн мэдэжэ абабабди. Эндэ янзын экспонадууд тэрэ байлдаанда хэрэглэгдэнэн буу эзбсэгүүдые, сэргшэдэй үмдэжэ ябаһан хубсаһа, гутал, малгай харуулна.

Халхын-Голой оршондо болоһон байлдаанда совет-монгол сэргүүдэй 7 дивизи, 9 бригада, 9 дивизион, 29 полк, хамтадаа 57 мянга гаран хүнүүд хабааданан байгаа. Даин байлдаанда шалгаргаһан 73 хүн Советскэ Союзай Геройн нэрэ эзэргэдэ, 14 хүн Монголой Арадай Республикын Геройн нэрэ эзэргэдэ хүртэнэн, олон зуун сэргэшэд орден, медальяр шагнагдаһан юм.

Японой 6-дахи армиин бута сохигдожо, үгы хэгдэнэн бэлэй. Японтоной гэзэлтэнь жаран мянган солдадууд болон офицернүүд болсо һэн, тэдэнэй хахадынь шахуу алуулһан байгаа.

Халхын-Голой байлдаан японой сэрэгтэ ехэ һургаал боложо үгэнэн, дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ маада добтолжо орохо гэхэдэнь, ехэ һануулга боложо, гэдэргэнь татаа юм.

Музейнээ гаража, тэндэхи сэсэрлиг соонь эб найрамдалай модонуудые һуулгабабди.

Удаань музейн конференцзал соо сугларжа, эб найрамдалые хамгаалха хэрэг тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Монголнуудай зүгһее — дүрбэн, мүн японтонһоо — гурбан хүн, совет делегациин үмэнэһее В. Артмане бидэ хоёр үгэ хэлэнэ байнабди. Хоорондоо холбоо барисаагаа үргэн ехэ болгожо, эб найрамдалай хэрэгые хамтадаа эрхилхэ ёһотойбди гэжэ хэлсээбди.

Энэ хөөрэлдөөе байһан газартаа ошожо, үргэлжэлүүлэх һэмди. Олон зон һанаха юумээ хэлэжэ, хэдэн олон дурадхалнуудые оруулаа.

ЭБ НАЙРАМДАЛЫЕ ХАМТЫН ХҮСӨӨР ХАМГААЛХА

Халхын-Голой оршондо дурбэн хоног үнгэргэбэбди. Совет, монгол, япон түлөөлэгшэд хоорондоо танилсажа, хэрэг ажал тухайгаа хөөрэлдөөбди. Ажабайдал, эрдэм соёл, ёһо заншал, һанаа сэдьхэл тухайгаа бэе бэедээ хөөрэжэ үгэхэ, танилсуулха гээшэ арадууд хоорондын холбоо барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала гэжэ хэлсээбди.

Улаан-Баатар хото бусажа ерээд, хани барисаанай ба эб найрамдалай ордондо дахин уулзаалгаяа үргэлжэлүүлээбди. Манай аяншалгые харуулһан зурагуудай фотовыставкэ түхеэрэгдэнхэй байба. Хэзээдэ энээниие бүгээжэ үрдеэ юм. Хоёр час хахадай туршада харуулха видеофильм бэлэн болоһон байба. Эдэниие олон хүнүүд хараже, манай аяншалгын эб найрамдалай хэрэгтэ туһа нэмэри болоһониие ойлгохо бэзэ.

Японтон ехэ олон зурагуудые буулгажа абаһан, телевидениөөр харуулха фильмүүдые бүгээнэн гээшэ. Эдэ бүгэдые олон зондо харуулхабди, радиогоор хөөрэжэ үгэхэбди, газетэнүүдтэ бэшэхэбди гэжэ найдуулаа. Эб найрамдалые хамгаалха худэлөөндэ үшөө олон зониие хабаадуулхын тула оролдохо ёһотойбди, энэ хадаа манай хамтын хэрэг гэжэ ойлгоһоноо мэдүүлээбди.

Манай аяншалгын аша үрэ үшөө үзэгдэхэ, харагдаха байна гэжэ һананабди. Политикын шэнэ һанал бодол улам бүри олон зоной үхаан сэдьхэлдэ орожо, дэлхэй дээрэ бүри ехэ талархал оложо байнал.

Замайнгаа тэмдэглэлые дүүргэхынгээ урда тээ үшөө нэгэ юумэ хэлэхэ һанаатайб. Монгол нүхэднай һаяхан бэлэн болоһон «Цам» гэжэ кино харуулаа. Цамые эхинһээнь абгаад дүүрэтэрнь сум табижа, бүхы зүжэг хатарнуудые бултыень һэргээбэ. Мүн монгол уран зурагай, скульптурын, бурхадай дүрэ зураг зохёолгын эхи тайбиһан, гайхамшаг оюун бэлигтэ Занабазарын ажабайдалые харуулһан кинокартина тухай манда хөөрэжэ үгөө. Монголой түүхые бүрин түгэсөөр, зүбөөр зохёохын, эрдэм соёлой бүхэли бэлигуудые һэргээн харуулхын түлөө монгол нүхэднэй ехэ оролдолго гаргажа байна. Энэнь ехэ һаншаалтай. Хуушан монголоор бэшэгдэһэн нэрэ гаршагүүд, уряа лозунгнууд олон болоһон. Монгол ухаан сэдьхэлтэн тэмдэг... Монгол нүхэдэй... жа, хэдэн... уулзажа ... ниие һайн... тажа, эб найр... гые эмхитэй... тэйгөөр үнг... вет, япон... сэдьхэлэй... нүхэдтөө... ушөө олоо... гаа хүсөөр... байя гэбэбди.

ТҮҮХЭН...
совет де...
ЗУРАГ Д...
сэргшэдэй...
рюулагдаһан...
Р. Аб...

Нарһэн тужын хүндыдэ нарагай үдэр хэды һайхам! Халууншье һаань, эндэ, мододой һүүдэртэ һэрэюухэн, нарнай элшэнүүд набшаһан бүхэниие гаслаалан наадаһандал...

Загарай тосхон арай хүрөөдүйхэн ябахада, үзэсхэлэн хүндытэй байгаалиин буланда «Рассвет» лагерь оршонхой. Энэ Улаан-Удын гадар трикотаж хүбсаһанай фабрикын базоза пионерлагерь юм.

Үглөөнөө эхилээд орой үдэшэ болотор үхибүүдэй хонгёо энэздэн, зугаа наадэн замханагүй. Энэ удэр лагерь бүхыдее сэргэй-патриотическа «Зарница» нааданда бэлдэжэ байба. «Хүхэнүүд», «ногоонууд» бэтальонууд боложо хүбаатүрүүн хүрэжэ шадаһаб, тэдэнэр илаха. Тиимэһээл ахалагша пионервожата Юлия Филиппова түрүүтэй пионерскэ таһалга соо хулгөөтэй хөөрэлдөөн боложо байба. Олег Шеверских, Виктор Кунгурцев гэгшэд командирнуудаар томилогдонхой, батальоноогоо бүридэл тодорхойлно. Оршон газарые шудалха тусхай картыналдаг байгаа. Мүнөө ямар гэшэб?

— Колхоз, совхозууд маньһа холо. Зөөхэ транспорт, шэнгэн тулишэгүйбди гэзэ мүнөө зун нэгэшье ажахы маатүрүүн хүрэжэ шадаһаб, тэдэнэр илаха. Тиимэһээл ахалагша пионервожата Юлия Филиппова түрүүтэй пионерскэ таһалга соо хулгөөтэй хөөрэлдөөн боложо байба. Олег Шеверских, Виктор Кунгурцев гэгшэд командирнуудаар томилогдонхой, батальоноогоо бүридэл тодорхойлно. Оршон газарые шудалха тусхай картыналдаг байгаа. Мүнөө ямар гэшэб?

— Колхоз, совхозууд маньһа холо. Зөөхэ транспорт, шэнгэн тулишэгүйбди гэзэ мүнөө зун нэгэшье ажахы маа-

Һурагшадай зунай амаралта

СҮЛӨӨДЭ, СЭБЭР АГААРТА...

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35 — Мультфильм. 9.55 — «Спрут-2»—6 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 10.55—«Отсав»— Энэдхэгэй үндэр айлшан. 12.00— Дэлхэйн һониной дээжэһээ. 13.00—«Би таанарта дуулахамни. 16.35— «Летнее впечатление о планете «Зет»— үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. 17.40— Эстрадна «Аиси» оркестр наадаха. 18.00 — Баримтата фильм. 18.50 — «16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 19.35— Генеральна авиаконструктор, СССР-эй арадай депутат М. П. Симоновтэй хөөрэлдөөн. 19.45— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00—«Армения. 7 дней ада»— баримтата фильм. 21.00 —«Армения: дни и ночи надежды» — баримтата фильм. 22.00— Время. 22.35—«Спрут-2» —6 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 23.35 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 23.50— СССР-эй арадай артист, композитор В. Гаврилинай зохёол найруулганууд тухай фильм-концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Үльгэр домогуудай дунда». 9.45— СССР-эй МВД-гэй дотоодын сэрэгүүдэй духовой оркестрнүүдэй концерт. 10.15, 13.30— Испан хэлэн. 10.45— Уран зураша К. Васильев тухай хөөрөөн. 11.15 «Амар сайн, хүгжэмі» 12.00— Шэнэ һонин. 12.10—«Четыре танкиста и собака»— олон серитэй уран һайханай фильм. 13-дахи ... смертью». Союзаар». Мультфильм... гал. 18... 19.25— Байн... 19.50— Авто... танил ба... нууд. 20... **Москва.** 21... согты, баг... дай аялга... Спортын ... Европын ... Время. 22... най зүйлс... пионат. 23... эстрада «... Түрүүшын ... дамжуулга...

Р. Б...

БЭ...

зарим таряал... үһалдаг болг... дамтай угаса... гүйбди гэжэ... ерээ. Юрэдөө... һөн бэрхэшэ... гаал болохо...

Урда урдын... ногоор хожом... орохонһоо... бүдүүн тэжээл... наабди. Үнгэрэ... үедэ 17 мянга... тэй болоһон...

Бүхыдэнь 44... нер үбһэ бэл... дуургэгүйшье... нилээд дүтэрх... жээл суглуулж... добо дошо, у... зарай ногоо х... жэ оолдоноб... хо арганууд уһа... нууд мүнөө х...

Сабшаһан д... һожоруулагдам... но худэлнэ. Э... 12 трактор бо... нануудтан. Са...

БЭ...

...ушье болодоггүй... ...й байгаабди. Нэ... ...эй олохон жэлдэ... ...районой олонхи... ...алай эдихэ тэжээ... ...а гэжэ байгаагүй...

...байгаалиин, са... ...эрхэ байдал хо... ...м даа. Жэшээнь, ...найй эндэ хабар... ...н, хуурай уларил... ...эрын сабшаланг... ...ийшье ургэсэда... ...л тохёолдуулаа. ...тэн болотор до... ...а сабшаха ногоон... ...уу байгаа. Эгээл... ...даг газаргүй бай... ...шаналаабди. Юуб... ...ОПХ 500 гаран... ...ргдадаг сабшалан... ...ешаар мэнһээ... ...д үбһэндөө оро... ...болоо бшуу.

...хэдэ, ходо таа... ...йдаг байгаалиин... ...да найдаад һууха... ...Үһалуурийн һубаг... ...жа, манай эндэхи...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91—2-56-23, промышленности и строительства —'2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-87-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-90.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35 Н-03558. Заказ № 189. Индекс 04613.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

»РСФСР-эй арадай депутадуудай һуралта тухай» Россин Совет Федеративна Социалис Республикын Хуулиин проект газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанда нитэлэгдэбэ. Энэ бүлыч гэшүүд ажахыһаа 320 гектар сабшалан дээжа абаад, тэрээн дээрэнээ тогтууритай һайн үбһэ ногооной ургаса хуряана гэзэ хэлэгдэнэ.

Ахын болсн Түнхэнэй районуудта Тувын республикын удэрнүүд үнгэргэгдэбэ. Газетын корреспондент Л. Зандановагай эдэ удэрнүүдээ бэшэ'эн тоосоон номерой гурбадахи хуудаһанда байна.

Манай республикада хүүгэ-номерой нэгэдэхи хуудаһанда нитэлэгдэбэ. Энэ бүлыч гэшүүд ажахыһаа 320 гектар сабшалан дээжа абаад, тэрээн дээрэнээ тогтууритай һайн үбһэ ногооной ургаса хуряана гэзэ хэлэгдэнэ.

Ахын болсн Түнхэнэй районуудта Тувын республикын удэрнүүд үнгэргэгдэбэ. Газетын корреспондент Л. Зандановагай эдэ удэрнүүдээ бэшэ'эн тоосоон номерой гурбадахи хуудаһанда байна.

Манай республикада хүүгэдэй тоо нилээд олошоронхой. Ганса Улаан-Удэдэ тэдэнэй тоо 92 мянганда хүрэнэ. Хүүгэдэй эдүүр энхые хамгаалха хэрэг манай республика дотор хангалтагүй муу байһан тухай шүүмжэлһэн статьянууд газетын хуудаһанда нэгэнтэ бэшэ толилогдодог байһан. Зүгөөр эдэ бүхы асуудалые зүбөөр шидхэхэ асуудалда анхарһан Л. Цыбиковагай «Хөөрэлдөөнһөө сааша гаранагүй» гэжэ гаршаатай статья уншагшадай һонорто байха.

Кино, театрнуудта

«ДРУЖБА»
Рысь возвращается — в 9-40, Боны и покой — в 14-10, 18-50, Утро (2 серии) — в 11-30, 16-10, 20-50.

«РОДИНА»
Заколдованный мальчик — в 10, 16, Боны и покой — в 12, 14, 18-10, 20, 21-50.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — Афера — в 10, 12-10, 14-10, 16-10, 18-10, 20-10. Зеленый зал — Приключения Али-Бабы и сорока разбойников (2 серии)— в 10, 12-40, 15-20, 18-10, 20-50.

«ЭРДЭМ»
Тринадцатая невеста принца — в 9-40, 14, Крокодил Данди II — в 11-20, 15-50 18-20, 20-40.

«ОКТЯБРЬ»
Непокорная Луиза — в 9-40, Танцуй, танцуй! (2 серии) — в 13-10, 19-20, Боны и покой — в 11-20, 15-40, 17-30, 22.

«ВОСТОК»
Ловушка для кошек — в 15-30, Горя, гори, моя звезда — в 17, 19, 21.

«БАЙКАЛ»
Женщина французского лейтенанта (2 серии) — в 18, 20-30.